

Memoria spațiului academic-2013 (coordonator Ion Toderașcu)

Motto

„Întrebat-am luminata ciocârlie,
Candelă ce leagănă-n tărie
Untdelemnul cântecului sfânt:
Unde sunt cei care nu mai sunt ?
Unde sunt cei care nu mai sunt ?”

(Nichifor Crainic)

La inaugurarea proiectului nostru, în contextul „Zilelor Muzeului Universității” din noiembrie 2011, promiteam ca această formă de întoarcere în timp, la „cei care nu mai sunt” să se instituționalizeze. Este ceea ce am pus în operă prin continuarea din anii 2012 și 2013, una căreia vrem să-i asigurăm și viitorul.

„Memoria spațiului academic” se dorește a fi încă o formă de cinstire a personalităților care au slujit cu dăruire și onoare instituția noastră. Vom evoca, an de an, spuneam în prologul „Memoriei...” inaugurale și repetam în „Memoria...” numărului următor al publicației Muzeului Universității (v. *Historia Universitatis Iassiensis*, II, 2011, p. 271 și III, 2012, p. 287), profesori de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași „care au marcat fundamental viața academică, au arătat iubire față de școala noastră superioară, au instruit și educat multe promoții de studenți, au format tineri care să asigure continuitatea și să promoveze imaginea celei mai vechi și prestigioase universități moderne din România”.

Avansam, atunci, și câteva precepte, pentru a conserva forma superioară a acestei rubrici și, implicit, a publicației noastre. Le reproducem și acum, pentru a fi mereu actuale și corect receptate de colegii invitați să prezinte astfel de *medalioane-amintiri*. Autorii de *evocări* trebuie să fie „profesori reprezentativi, cu multă experiență, care să fi cunoscut direct și nu pe alte căi (lectură, povestiri ale altora etc.) pe cel *evocat*, eventual să-i fi fost colaborator și să se simtă legat afectiv de el”. Și tot acolo avansam rugămintea, pe care o înnoim și aici, ca „aceste *aduceri-aminte* să nu se transforme în fișiere bibliografice”, ci „ele trebuie să se focalizeze pe *profesorul-om*, pe *omul-profesor* cu bunele și cu relele lui, colegul și formatorul de școală, pe relațiile acestuia cu studenții, dispoziția la dialog, solitudinea dascălului; apoi, pe activitatea de dincolo de Universitate, în

marea comunitate pentru a promova cultura” (ceea ce N. Iorga a numit „extenzia universitară”, 1932).

Textele-medalioane care se publică acum au respectat și urmat, în bună parte, principiile enunțate. Prezentarea lor liberă, în dimineața zilei de 29 noiembrie 2013, a făcut și mai vizibilă dorința noastră pentru înscrierea într-un anume fel de posteritate.

Rubrica aceasta a căpătat un florilegiu de colaboratori fideli, cărora le mulțumim și acum: Acad. Constantin Toma (biologie), Prof. Ioan Macovei (drept), Prof. Gheorghe Popa și Prof. Mihai Toma (fizică), Prof. Ștefan Afloroaei (filosofie), Prof. Leonard Olaru (geologie), Prof. Dan Mănuță (litere), Prof. Adrian Neculau (psihologie), Prof. Mihai Vizitiu (teologie ortodoxă), Prof. Emil Dumea (teologie catolică). Ne exprimăm, și de această dată, regretul de a fi pierdut, în luna decembrie 2012, pe colegul și prietenul nostru Adrian Neculau (1938-2012), profesor emerit, om de știință eminent, fondator al Școlii de Psihologie Socială de la Iași, condeier de presă deosebit de apreciat. Pe calea presei scrise, Adrian Neculau a făcut și mai cunoscută inițiativa noastră de a cinsti memoria profesorilor cu totul remarcabili din trecutul imediat al Universității noastre. Adrian Neculau a plecat în „Cealaltă Împărăție”, dar a rămas și va rămâne *Aici* prin tot ce a făcut pentru Universitatea noastră și pentru școala românească, în general.

Ne facem aceeași plăcută datorie din a mulțumi și celorlalți colaboratori ai „Memoriei...” din anii 2011-2013: Prof. Alexandru Cecal, Prof. Nicolae Bălbă și Prof. Elena Bîcu (chimie), Prof. Vasile Nechita, Prof. Emil Horomnea și Prof. Elisabeta Jaba (economie), Prof. Vasile Nimigeanu și Prof. Alexandru Ungureanu (geografie), Prof. Nicolae Ursulescu (istorie), Prof. Dan Cristea și Prof. Toader Jucan (informatică), Prof. Livia Cotorcea (litere), Prof. Dorin Ieșan, Prof. Mihai Turinici și Prof. Vasile Oproiu (matematică), Prof. Mihai Dinu Gheorghiu (psihologie), Prof. Alice Luca și Prof. Paul Fiedler (educație fizică).

Evocările de acum devin, odată cu tipărirea în acest număr al revistei Muzeului Universității, un *bun* pentru toți cei interesați de istoria instituției noastre și de cei care au slujit-o ca „oameni de seamă”.

ION TODERAȘCU

Profesor doctor docent Constantin Papp (1896-1972)
Ilustru botanist ieșean

Între marii botaniști români ai secolului trecut se numără și Constantin Papp, care a ilustrat biologia ieșeană timp de peste 50 de ani, fiind deopotrivă profesor, om de știință și director al Grădinii Botanice a Universității noastre, cunoscut și apreciat de comunitatea academică a Almei Mater.

Aveam să-l cunosc în urmă cu 60 de ani, când i-am devenit student la Facultatea de Științe Naturale, unde în anii I și II i-am audiat cursurile de Morfologia Plantelor și de Botanică Sistemică. Atunci, în octombrie 1953, am văzut intrând la curs, în amfiteatrul III.12 din Palatul Universității, un bărbat înalt, ușor adus de spate, cu părul alb (deși avea doar 57 de ani) și privirea îndreptată spre catedră, pentru a vedea dacă i s-a adus și pus în ordine tot materialul didactic viu – plante din Grădina Botanică. Apoi ne-a privit pe cei 100 de studenți din anul I, s-a recomandat și cu vocea inconfundabilă și-a început prelegerea, trecând mai întâi în revistă pe toți botaniștii înaintași ieșeni, apoi pe tinerii asistenți și șefi de lucrări care-l însoțeau la fiecare curs și pe care aveam să-i cunosc mai bine la lucrările practice de laborator.

Nu împlinisem încă 18 ani, nu mai văzusem până atunci un profesor universitar; am rămas impresionat de primul curs, predat cu o claritate de cristal, într-un ritm ce ne permitea să scoatem notițe; căci aceasta era singura sursă de informare, alături de *Botanica* lui Jukovschi, proaspăt tradusă din limba rusă și care se găsea doar în câteva exemplare la Biblioteca Facultății de Biologie.

Cine era acest profesor de botanică, poate cel mai mare din câți a avut Universitatea noastră până la Centenar (1960), de unde venea, care i-au fost înaintașii, unde a studiat, care i-a fost evoluția profesională, ce moștenire științifică ne-a lăsat ?

Constantin Papp s-a născut în Piatra Neamț, la 1 ianuarie 1896, din părinții Elena (născută Isăcescu) și Edmond Papp (ofițer farmacist). Bunicul

său, Leon Papp, a fost tot farmacist, iar străbunicul era fiu de țărani bucovineni, care purtau numele de Popa; când acest străbunic al profesorului a mers la Viena spre a studia „spițeria” a fost nevoit să-și schimbe numele de Popa în *Papp* spre a fi admis la studii superioare în regimul habsburgic care stăpânea atunci și Bucovina.

Constantin Papp a urmat școala primară și liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț, unde a susținut bacalaureatul în 1914. După ce-și satisface stagiul militar, în 1918 se înscrie concomitent la secția Agricolă a Facultății de Științe de la Universitatea din Iași și la secția de Farmacie a Facultății de Medicină, iar, pentru un an, și la secția de Științe Naturale a Facultății de Științe de la Universitatea din București (această secție nu funcționa în acel an de război la Universitatea din Iași). Își ia licența, atât în Farmacie (în 1922), cât și în Științe Naturale (în 1922). Încă student fiind, în 1920 este numit preparator de botanică de către magistrul său Alexandru Popovici. Treptat, devine asistent (1925), doctor în Științe Naturale (1926), conferențiar (1932), profesor titular de „Botanică Sistematică” (1937), disciplină pe care o va preda până în 1964, când se pensionează, dar funcționează ca profesor consultant până la sfârșitul vieții, care a avut loc în 17 august 1972, la Iași.

În anul 1928 efectuează, ca bursier, un stagiu de specializare la Berlin-Dahlen, unde studiază taxonomia și arealogia genului *Melica* (din fam. Poaceae) pe toate continentele, făcându-se astfel cunoscut ca monograful acestui dificil gen, pe care-l va prelucra și în *Flora României*, vol. XII (1972).

În 1935 este ales membru corespondent al Academiei de Științe, iar în perioada 1937-1958 este și director al Grădinii Botanice a Universității din Iași.

*

Constantin Papp, în preajma căruia am stat timp de aproape două decenii, fiindu-mi dascăl, îndrumător de practică și șef de Catedră, a fost un eminent profesor, pedagog de vocație, în sensul deplin al cuvântului, om de știință scrupulos, om de o mare distincție și de o rară noblețe sufletească.

Așa cum menționam mai sus, profesorul Constantin Papp preda un curs clar, bogat ilustrat cu desene pe tablă, cu planșe, mulaje și, mai ales, cu un impresionant material botanic viu, adus din Grădina Botanică situată în imediata vecinătate a Palatului Universității. Este printre primii care, după război, elaborează și litografiază cursul de Botanică Sistematică, în trei fascicule (1955-1958), ilustrat de numeroase desene făcute de el însuși, explicate detaliat, ceea ce ușurează mult înțelegerea textului. La examen era

corect, drept, ținând seama de aprecierile făcute de asistenți, care ne cunoșteau mai bine de la lucrările practice de laborator.

Ceea ce ne-a impresionat pe toți studenții și, apoi, cadre didactice, a fost modul în care Profesorul organiza și conducea anual aplicațiile de teren, în jurul Iașului și în diferite masive muntoase (Rarău, Ceahlău, Retezat, Bucegi, Făgăraș ș.a.). Am apreciat minuțiozitatea cu care se preocupa constant de o asemenea activitate, explicațiile pe care ni le dădea, grija pentru ca studenții să aibă echipament adecvat de teren, să-și ia alimente potrivite pe drum, să nu se rătăcească pe potecile munților, să respecte traseele dinainte expuse. Spre sfârșitul carierei, urca mai greu Ceahlăul (în 8 ore în loc de 3 ore, de la izvorul munților până la cabana Dochia), dar era o mare satisfacție să-l avem cu noi, să aranjeze cu cabanierul Baciuc (pe care-l cunoștea dinainte de Războiul Al Doilea Mondial) pentru a pregăti o masă bună și ieftină; iar seara, tot Profesorul organiza un foc de tabără, cerând să-i cântăm „Zaraza” sau „Ciobănaș cu 300 de oi”, de răsunau văile până spre Bicaz, petrecând cu toții împreună seri de neuitat.

În 1958 se stinge din viață devotata sa soție, Cleopatra Rozei, de viță nobilă, titrată în Farmacie și Filosofie, cu care se căsătorise în 1920, când era încă student. Rămânând singur, mai rar vizitat de fiu și de noră, mergeam săptămânal câte unul din colaboratorii săi, cu care Profesorul lucra acasă în ultimii ani de viață.

În îndelungata sa carieră didactică și științifică, profesorul Constantin Papp a cercetat, timp de aproape jumătate de veac, flora și vegetația Moldovei, îndeosebi cea de briofite (mușchi), publicând 130 de lucrări originale, cu precădere din domeniul *briologiei* sistematice și fitogeografice. Prin cele 90 de lucrări de briologie a îmbogățit considerabil atât fondul cunoscut de specii, cât și imaginea despre covorul vegetal al multor ținuturi moldovene; lucrări fundamentale sunt mai ales „*Flora pentru determinarea briofitelor din Moldova*” (1943) și monografia „*Briofitele din România*” (1970), unicul determinant românesc, până astăzi, pentru 746 specii (una endemică: *Polytrichum iconii Papp*) aparținând la 198 genuri din 61 familii care cresc în țara noastră. Ca omagiu adus competenței și pasiunii sale de briolog, cercetătorul Godwinski din Alma Ata i-a dedicat speciei numele *Calligonum pappi Godv*, 1961, în *Flora Kazahstanului*.

Profesorul Constantin Papp se numără printre pionierii acestui domeniu în țara noastră; prin dimensiunea și valoarea operei științifice consecvente în acest domeniu, el poate fi considerat cel mai mare briolog român. A întreținut relații științifice cu cei mai renumiți briologi din lume. În 1965, aflându-mă la Budapesta, am vizitat laboratorul unui mare briolog maghiar – Adam Boros, care mi-a vorbit în termeni elogioși de profesorul Constantin Papp.

Pe lângă activitatea didactică și științifică, profesorul Constantin Papp a îndeplinit și o serie de funcții de răspundere, între care aceea de șef de Catedră (1955-1964), membru al Senatului Universității (1960-1964) și director al Grădinii Botanice (1937-1958). Mă voi referi la aceasta din urmă funcție, pe care a îndeplinit-o cu deosebit profesionalism, cu devotament și abnegație.

Preluând conducerea Grădinii Botanice, în 1938, îmbogățește și completează colecțiile de plante vii, din sere și de pe teren, intensifică schimburile cu instituții similare din țară și din străinătate. Războiul a distrus, în 1944, Grădina Botanică, pierzându-se integral colecțiile de plante exotice; tot terenul Grădinii era plin de șanțuri, tranșee, gropi, mormane de moloz, copaci căzuți, resturile fostului sanatoriu „Dr. Țaicu”, distrus integral în timpul luptelor desfășurate în vara aceluiași an.

La întoarcerea din refugiu, profesorul Constantin Papp, împreună cu puținii grădinari pe care i-a găsit, s-a apucat și a reușit să organizeze mica Grădină Botanică (înființată în 1920 de către predecesorul lui, profesorul Alexandru Popovici), să-i refacă colecțiile prin schimburi cu Grădina botanică din Cluj și București, care suferiseră mai puțin în timpul războiului. Pentru această muncă desfășurată cu abnegație și devotament, profesorul Constantin Papp (deși fusese moșier) nu a avut de suferit din partea noilor autorități instalate la conducerea României după Război, nici mai târziu, fără să-l afecteze valul „iepurărilor” declanșate în urma Reformei Învățământului din anul 1948. Așa se face că rămâne director al Grădinii Botanice până în 1958, șef al Catedrei de Botanică din 1955 până în 1964, când se pensionează, devenind profesor consultant.

Pentru întreaga sa operă didactică, științifică și organizatorică, drept recunoaștere a activității sale prodigioase, cu ocazia sărbătoririi Centenarului Universității (1960) primește titlul de *Profesor universitar emerit* și pe acela de *Doctor docent în științe și Ordinul Muncii*.

Omul Constantin Papp a fost și a rămas un model pentru noi, pentru toți cei ce l-au cunoscut: civilizată, politicos, principial, onest, generos, corect, de o hărnicie rar întâlnită, cu talent de desenator și iscusit fotograf, de o promptitudine și punctualitate proverbiale.

Profesorul Constantin Papp era înzestrat cu măiestrie și talent didactic, cu o ținută de impunătoare distincție, model admirat sincer de elevii și colaboratorii săi, neîntrecut organizator și conducător de excursii botanice, scrupulos în pregătirea materialului demonstrativ pentru curs (planșe, mulaje, exponate de ierbar, fotografii și plante vii aduse din Grădina Botanică). Prelegerile sale, mereu actualizate și revizuite cu migală în preția cursului, erau nu numai impecabile ca ținută didactică, ci și prezentate cu un timbru plăcut și zâmbet bonom, urmărind cu privirea dacă este înțeles și strecurând câte o glumă atunci când i se părea că auditorii au

obosit. Veșnic jovial și prietenos, ți se adresa cu o rugămintă în așa fel încât nu-l puteai refuza, indiferent ce prioritate aveai în acea clipă; și sarcinile pe care ți le încredința erau transmise cu atâta politețe, că nu-l puteai refuza sau amâna.

Omul de știință Constantin Papp a fost cel mai mare briolog român, cercetător neobosit al terenului și excursionist pasionat. A elaborat un număr mare de lucrări: articole originale, determinatoare, monografii, publicate în țară și străinătate, fiind cunoscut și peste hotare pentru înalta sa competență; profesorul W. Hempel de la Dresda (Germania) i-a dedicat specia *Melica pappiana* celui considerat monograful genului *Melica* (dintre graminee), adică profesorului român Constantin Papp, personalitate prestigioasă a Universității noastre care a ilustrat botanica ieșeană aproape o jumătate de veac, marcând o epocă de apogeu în biologia românească.

Acest mare profesor și om de știință, căruia i-am fost student și asistent în perioada 1953-1964, a făcut totul cu devotament, pasiune, patriotism și înaltă competență. El va rămâne ca un admirabil exemplu pentru cei de astăzi și pentru generațiile viitoare.

Prof. univ. dr. **CONSTANTIN TOMA**
Membru al Academiei Române

Prof univ. dr. doc. Magda Petrovanu (1923-2008)
Fondatorul Școlii ieșene de chimie organică

„Omul de știință se deosebește prin speranță de poetul pesimist. Amândoi, fiind captivi naturii și stăpâniți de setea de a trăi, poartă în vasta rătăcire istorică termenii: aici și dincolo, fericirea și nefericirea, creația și imitația, eul și lumea, eroarea și adevărul [...], spațiul și timpul, zeul și omul, frumosul și urâtul, binele și răul...”
(Petre Țuțea, *Reflecții religioase asupra cunoașterii*)

Dezvoltarea învățământului ieșean de chimie este legată, în ultimele decenii ale secolului XX, de personalitatea Doamnei Prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu, profesor de Chimie organică la Facultatea de Chimie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Cercetător remarcabil, distins cadru didactic, Profesorul Magda Noela Petrovanu a contribuit, cu dăruire și profesionalism, la formarea de specialiști în domeniul chimiei la Universitatea noastră.

Descendentă dintr-o familie de intelectuali: tatăl său a fost marele profesor Gheorghe Alexa (1891-1985), fondatorul primei școli românești de pielărie. Doamna prof. Magda Noela Petrovanu a văzut lumina zilei la data de 27 decembrie 1923, în Iași.

Cursurile preuniversitare le-a urmat la Liceul „Notre Dame de Sion” din Iași, iar între anii 1942-1946 a urmat Facultatea de Științe, absolvind secția Fizico-Chimice a Universității din Iași, cu „*Magna cum laude*”. În anul 1956 a obținut titlul de „doctor în științe chimice” cu lucrarea „*Formazani și săruri de tetrazoliu*” sub conducerea prof. dr. Constantin V. Gheorghiu, membru corespondent al Academiei Române, iar în anul 1971 a obținut titlul de „doctor docent în științe”.

Prodigioasa carieră universitară a început-o în octombrie 1946, ca asistent în Laboratorul de Chimie Organică al Universității ieșene și a parcurs următoarele etape: 1946-1956 asistent; 1956-1963 șef de lucrări; 1963-1969 conferențiar, iar din 1969-1990 ca profesor. Datorită unor

conjuncturi nefavorabile, în perioada 1974-1990 Facultatea de Chimie a fost inclusă în Facultatea de Tehnologie Chimică a Institutului Politehnic „Gh. Asachi” din Iași. În perioada 1980-1981 a onorat și funcția de decan al Facultății de Tehnologie Chimică a IPI. Din 1990 devine profesor consultant la Catedra de Chimie Organică a Facultății de Chimie, odată cu revenirea noastră la *instituția mamă*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.

Doamna profesor Magda Petrovanu s-a dedicat activității didactice cu un devotament explicabil prin fire, rămânând în memoria studenților ca un profesor fascinant, de mare autoritate didactico-științifică, cu o logică riguroasă și o claritate desăvârșită. A predat cursurile de *Chimie organică* (la anii II și III), *Sinteze organice speciale*, *Reacții periciclice*, *Polimeri termostabili*, *Chimie biologică*, *Medicamente de sinteză* și *Istoria chimiei*. A fost coautor la elaborarea a cinci cursuri multiplicat pentru studenți. Ca profesor, va rămâne un model, riguros cu sine în tot ce a întreprins, respectând școala și valorile ei, impunând o notă de exigență și sobrietate.

„Cei care au audiat prelegerile doamnei Petrovanu Magda erau impresionați de multitudinea cunoștințelor prezentate, de logica și claritatea expunerilor, de nivelul științific, precum și de talentul didactic al celei care susținea lecțiile. Totdeauna impresiona pe auditori prin energia clocotindă ce o revărsa în sala de curs, odată cu bogăția nelimitată de cunoștințe izvorâte din erudiția profesorului Magda Petrovanu”¹.

Începând cu anul 1976, Doamna profesor Magda Petrovanu a primit confirmarea Ministerului pentru a conduce teze de doctorat. Astfel, a îndrumat activitatea a 20 de doctoranzi, din care 18 au obținut titlul de „doctor în chimie”, trei dintre ei (Elena Bîcu (Băcu), Ionel Mangalagiu și Dalila Belei) fiind astăzi cadre didactice la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, iar unul (Ștefan Dima) la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.

Activitatea științifică a Profesorului Magda Noela Petrovanu este remarcabilă, atât prin claritatea intrinsecă, cât și prin întindere – peste 250 de lucrări științifice – foarte multe citate în literatura de specialitate, axându-se pe următoarele direcții:

- Sinteza acidului *p*-aminosalicilic și a unor izoesteri ai săi, în scopul obținerii unor medicamente tuberculostatice;
- Obținerea și studiul fizico-chimic al unor combinații din clasa formazanilor și a sărurilor de tetrazoliu;
- Sinteza și studiul unor noi combinații beta-aroilacrilici;
- Sinteza și studiul unor noi derivați de heterocicli (piridazina, ftalazina, pirolidin-2-ona, fenotiazina) fiziologic activi;

---

¹ Savel Ifrim, *Contribuții ieșene în știința chimică*, Ed. Performantica, Iași, 2011.

- Cea mai mare parte a cercetării a dăruit-o chimiei *N*-ilidelor, domeniu abordat, împreună cu Profesorul Ion Zugrăvescu, pentru prima oară în țară și puțin investigat pe plan mondial. Plecând de la heterocicli cu azot, ca: piridina, piridazina, ftalazina și triazolul, Doamna Petrovanu și colaboratorii au studiat sinteza și reactivitatea unor noi *N*-ilide precum și reacțiile de cicloadiție dipolare ale ilidelor cu olefine și alchine activate ce a condus la o varietate de noi structuri heterociclice greu sau imposibil de obținut pe alte căi de sinteză.

Doamna Profesor Magda Petrovanu a fost preocupată de studiul istoriei chimiei, precum și de filozofia chimiei.

Rezultatele cercetărilor sale și ale colaboratorilor au fost prezentate la numeroase manifestări științifice naționale sau internaționale, precum Congresul Național de Chimie (edițiile 1981, 1982 și 1988), la Conferințele de Chimie din Belgia (Gand, Bruxelles), Franța (Nantes, Rennes, Marseille) și Germania (Heidelberg, München, Bonn).

Doamna Profesor Magda Petrovanu este coautoare la cinci cărți apărute în edituri din țară și străinătate: *N-Ylid Chemistry* (McGraw Hill, London, U. K., 1972), tradusă apoi și în limba română; *Chimia N-ilidelor* (București, Ed. Academiei, 1974, împreună cu I. Zugrăvescu); *Cicloadiții 3+2 dipolare* (București, Ed. Academiei, 1984, împreună cu I. Zugrăvescu); *Istoria chimiei* (București, Ed. Academiei, 1962, împreună cu B. Herșcovici); *Istoria chimiei în România până la 1944* (Iași, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, împreună cu Maria Caproșu și I. Mangalagiu).

Activitatea didactică și științifică a Doamnei Profesor Magda Petrovanu a fost apreciată atât intern, cât și internațional. În 1977, Guvernul Franței i-a conferit distincția „Chevalier dans l'ordre des palmes academique”, în 1980 i s-a conferit, de către Academia Română, titlul de „Profesor evidențiat”, iar în 1988 a primit titlul de „Professor emeritus” al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. A fost membru al Societății de Fizică și Chimie din România, al Société Chimique de France, al Uniunii Medicale Balcanice, al Uniunii Franceze „Press scientifique”. A fost profesor invitat la diverse universități din Europa: Gand, Bruxelles, Paris, Nantes, Marseille, München, Heidelberg și Bonn.

După o bogată activitate, de peste cinci decenii, Profesorul Magda Noela Petrovanu a trecut în „Cealaltă Împărăție”, în ziua de 21 iulie 2008. Este înmormântată în Cimitirul „Eternitatea” din Iași, alături de soțul său Constantin Petrovanu și de părinți.

Vestea trecerii la cele veșnice a îndurerat și pe colaboratorii din străinătate: „Pour moi, Le Professeur Magda Petrovanu représentait non seulement un chimiste de grande valeur, un expert distingué et reconnu dans le monde également une personnalité d'une grande culture. Les amicales

conversations que nous avons tenues lors de mes visites à Iași sont parmi les moments rares don't j'aime me souvenir. Elle reste dans ma mémoire comme l'une des personnalités réellement attachantes que j'ai eu l'honneur de rencontrer en Roumanie"².

Doamna Profesor Magda Noela Petrovanu va rămâne un exemplu de intelectual de mare valoare, înscris în șirul celor care și-au dedicat întreaga viață dezvoltării învățământului și științei românești.

Am avut și eu marele privilegiu de a fi mai aproape de Doamna Profesor Magda Noela Petrovanu în ultima parte a carierei sale, după 1987, având astfel posibilitatea de a o cunoaște ca OM. Pot spune că „Doamna”, așa cum obișnuiam să-i spunem noi la Catedră, era profesorul desăvârșit, câteodată sever, alteori foarte afectiv, chimistul organician de elită și mentorul respectat de promoții de chimiști.

Avea principii pe care unii dintre cei ce i-am fost în preajmă le-am urmat. Astfel, ca un semn de respect pentru studenți și școală, dorea ca la cursul de chimie organică formulele chimice să fie scrise cu creta pe tablă și nu proiectate, metodă pe care n-o agreea.

De multe ori am asistat la discuțiile despre unii înaintași, chimiști organicieni ca C. V. Gheorghiu și acad. I. Zugrăvescu, sau la discuții filozofice ce le purta cu prof. Vasile Arvinte, de la Litere, de pe urma cărora mă îmbogățeam spiritual. Pe lângă chimie, „Doamna” ne împărtășea și din lecturile sale, iar cum noi nu puteam procura cărțile, fie ni le împrumuta (*Jurnalul fericirii*, de Nicolae Steinhardt) sau chiar ni le oferea (*Callas o viață*, de Pierre Jean Remy).

Era pasionată de artă. Pe lângă pictură, „Doamna” iubea muzica, atât aceea de operă și simfonică, cât și creația românească, colindele noastre, pe care le cântam împreună, în colectivul Catedrei, înainte de Crăciun, când sărbătoream, pe 27 decembrie, pe Domnia Sa și pe doamnele profesoare ce purtau numele Eugenia: Rucinschi, Carp și Ștefănescu. La o astfel de întâlnire ne-a prins și „revoluția” din decembrie 1989.

De asemenea, pot spune că „Doamna” respecta tot ce este autentic românesc. Am văzut-o ce fericită și mândră se simțea când era îmbrăcată într-un costum popular bucovinean, cu ocazia unei minivacanțe în Bucovina.

Deși foarte impunătoare și sigură pe sine, înaintea unor evenimente importante „Doamna” avea mari emoții. Astfel, în 1988 am acompaniat-o la București, la Congresul de Chimie, unde a fost singura femeie care a prezentat o conferință în prezența unor organicieni renumiți precum: profesorii A. T. Balaban, M. Gheorghiu și I. Pogany de la București, profesorii S. Mager și I. Silberg de la Cluj, precum și a domnului prof. I.

---

² Pierre Grandclaudon, *Mesajul de condoleanțe*, iulie 2008.

Zugrăvescu. De aceleași emoții era dominată și atunci când doctoranzii pe care îi îndrumase își susțineau tezele.

„Se spune că atunci când trăiești lângă un munte nu-i vezi contururile, nu-i poți ghici proporțiile. Numai în perspectiva vremii opera lui va căpăta măreție și semnificație”³.

Prin vasta sa cultură, competență, înaltul profesionalism, apropierea sufletească de toți cei cu care interacționa, Profesorul Magda Noela Petrovanu a fost un *remarcabil fondator de Școală de Chimie Organică* în Iași, lucru recunoscut și apreciat și dincolo de granițele țării.

Pentru ca numele Profesorului Magda Petrovanu să fie mereu în mintea celor care au cunoscut-o sau care studiază disciplina *Chimie*, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași se organizează, începând din 2009, *Concursul de chimie Magda Petrovanu*, care atrage anual sute de elevi din întreaga țară.

Prof. univ. dr. **ELENA BÎCU**

---

³ Eugenia Ștefănescu, *Zilele Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași*, oct. 1998, Sesiune de comunicări științifice dedicată Doamnei Prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu, la împlinirea vârstei de 75 de ani.

Paul Demetrescu (1900-1968)
Profesorul și juristul

Profesorul Paul I. Demetrescu s-a născut la Craiova, în ziua de 29 iunie 1900. Descendent dintr-o familie de negustori, urmează școala primară și cursurile liceale în orașul natal. După obținerea diplomei de balaureat, în 1918, tânărul Paul Demetrescu se înscrie la Facultatea de Drept din București și devine licențiat în 1921. Următorii doi ani este avocat în Baroul Ilfov.

Pentru a-și perfecționa studiile de drept comercial, în 1923 pleacă în Italia. Se înscrie la doctorat și urmează cursurile de profil de la Facultatea de Drept din Roma. În urma susținerii tezei de doctorat, având ca subiect *Administrarea societății în nume colectiv*, obține, în 1924, titlul de *doctor în științe*.

Revenit în țară, a fost numit, în 1926, referent stagiar la Consiliul Legislativ. La 1 martie 1929 este definitivat în postul de referent, specialitatea *drept comercial*, funcție pe care o va deține până în anul 1948. În perioada în care a lucrat la Consiliul Legislativ a elaborat, singur sau în colaborare, importante comentarii și studii, în materia dreptului comercial, dintre care menționăm: *Noua lege asupra cambiei și biletului la ordin* (1934); *Cambia, biletul la ordin, cecul* (1942); *Întreprinderile comerciale* (1943).

În noiembrie 1946 se prezintă la concursul organizat la Facultatea de Drept din Iași pentru ocuparea celei de a doua *catedre* de Drept Comercial. Prin decizia comisiei de concurs, a fost numit profesor pe data de 1 februarie 1947. Cu toate că era născut pe alte meleaguri, prin felul lui de a fi semăna mai degrabă cu un moldovean. De altfel, în climatul spiritual al Iașului universitar, profesorul Demetrescu a descoperit rațiunea existenței și aspirațiilor sale, care l-au determinat să renunțe de a se mai întoarce la București.

După intrarea în vigoare a „Legii pentru reforma învățământului superior” (1948), postul de profesor de Drept comercial se desființează.

Datorită acestei situații, Paul Demetrescu se orientează spre disciplina Drept Cooperatist Agricol. În această nouă ramură a dreptului nostru, și-a adus o importantă contribuție, aplicând, în mod selectiv și creator, principiile dreptului comun în soluționarea problemelor specifice economiei agrare.

În anii următori, preocupările profesorului Paul Demetrescu s-au concentrat, mai ales, în domeniul Dreptului Civil. Începând cu anul 1955, în calitate de titular al cursului de Teoria Generală a Obligațiilor și Contractele Speciale, îmbină în mod strălucit reglementările dreptului civil cu practica judiciară și arbitrală. Cu respectarea exigențelor impuse de cercetarea științifică, profesorul publică, în 1966, la Editura Didactică și Pedagogică, lucrarea *Teoria generală a obligațiilor*. Fundamentarea teoretică și spiritual analitic, îmbinată cu logica și farmecul expunerii, înscriu lucrarea Profesorului în categoria realizărilor de referință ale literaturii juridice.

Pe lângă activitatea didactică, Profesorul Paul Demetrescu a desfășurat o valoroasă și rodnică activitate științifică. A publicat numeroase cursuri, manuale, monografii, studii și articole, dintre care menționăm: *Contractul de vânzare-cumpărare și de schimb* (1956); *Curs de drept civil. Teoria generală a obligațiilor și contractele speciale* (1958); *Dreptul cooperatist agricol*, 3 volume (1959-1964); *Contractul de transport* (1962); *Dreptul de autor* (1966); *Contractele pentru folosirea în film a unor opere de creație* (1962); *Cauzele de exonerare de răspundere a persoanelor juridice* (1967).

Ideile sale cu privire la natura juridică a dreptului de autor sau la caracterul autonom al contractului de transport, răspunderea cărașului și exercițiul acțiunilor în justiție aduc importante precizări, oferind soluții judicioase și utile.

Intellectual cu o solidă formație umanistă, Paul Demetrescu a fost un profesor strălucit, un civilist remarcabil, iubit și stimat de studențimea de la Drept. Inspirat și atractiv, cursurile Profesorului se distingeau printr-un deosebit simț al noului și al meditațiilor proprii, care obligau la dialog și reflecție. Profesorul reușea să îmbine armonios teoria și practica dreptului, cu o remarcabilă putere de sinteză. Dăruit activității didactice, a urmărit cu pasiune și perseverență, formarea de specialiști, înnoșiți de misiunea profesiei de jurist și nu de recitatori, care să reproducă expunerile din amfiteatru.

Omul mărunțel și bondoc, cu mers legănat și vorbă domoală, impunea prin firea sa sociabilă, prin farmec și inteligență sclipitoare. Militând pentru existența unor suflete curate, profesorul a trăit pentru justiție, adevăr și prietenie, considerând că onestitatea și morala sunt deasupra iscusinței și talentului. Ființa lui emana bunătate și altruism, modestie și sensibilitate, iar prezența Profesorului însemna o deschidere spre sărbătoarea sufletului.

Deși se afla în plină efervescentă creatoare, la 18 iunie 1968 aripa cernită a despărțirii s-a abătut implacabilă asupra Profesorului Paul I. Demetrescu. Pentru cei care am avut privilegiul să-l cunoaștem, figura luminoasă a Profesorului va rămâne mereu vie. În momentele de răscruce a vieții, minunatele sale calități umane reprezintă un model de dăruire față de profesie, un exemplu de seriozitate și perseverență.

Prof. univ. dr. **IOAN MACOVEI**

Profesorul Alexandru Bărbat (1905-1991)
Creator al Școlii de Statistică de la Iași

Alexandru Bărbat, cel care va deveni un redevabil economist, sociolog, statistician și, mai ales, Profesor, s-a născut în Transilvania, la Ucea de Sus, în județul Brașov, în 7 februarie 1905 și a încetat din viață la Iași, locul unde și-a desăvârșit menirea până în ziua de 14 decembrie 1991.

Formarea profesională timpurie a fost la Cluj, unde a urmat cursurile Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, absolvind ca licențiat în economie (1926), și-a continuat parcursul educațional tot în urbea ardeleană, în final obținând titlul de „doctor în economie” (1937) cu teza *Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului*.

Pasiunea pentru studiile zonale și aplecarea către fenomenologia cotidiană tradusă în limbaj statistic l-au recomandat să fie invitat al Școlii monografice „Dimitrie Gusti” pentru realizarea lucrării *Studiul economic al satului Drăguș-Făgăraș* (1941). A continuat activitatea științifică în cadrul Institutului de Cercetări Economice și Sociale de pe lângă Academia de Înalte Studii Economice (1946-1947), realizând valoroase studii monografice. Rezultatele obținute, în special cele vizând eșantionarea pe grupe a bugetelor țărănești, l-au impus drept *promotor al metodelor și tehnicilor statisticii sociale*.

Domeniile abordate în cercetarea științifică vizează, în principal, *cercetarea monografică, sociologia rurală, statistica socială, teoria statistică*. Activitatea științifică în domeniul statisticii s-a concretizat, pe de o parte, în cercetarea și valorificarea contribuției înaintașilor, realizată în calitate de membru al Societății de Științe Istorice și Filosofice (1952-1964) și publicată în *Revista de statistică* și în *Studii și articole de istorie*, iar pe de altă parte, în contribuția Domniei Sale privind elementele conceptuale și metodologice de statistică socială. Profesorul Bărbat a propus schema unei paradigme sistematice a științelor sociale în care statistica socială să-și capete locul și rolul ei specific ca disciplină de laborator a praxisului social

și ca știință concretă a întregului social. Rezultatele sunt publicate în *Revista de filozofie*, *Revista de statistică* etc.

Contribuția Profesorului Alexandru Bărbat în domeniul sociologiei rurale se regăsește în studiile realizate și publicate în *Viitorul social*, printre care subliniem: „Tipologia și dinamica satului românesc” (1967), „Cercetarea sociologică zonală” (1972), „Ce devine ruralul” (1973), „Elementele noului în rural” (1974), precum și în comunicările științifice din care reținem, în mod deosebit, „The Future of Rural Areas” (1976), care privea viitorul zonelor rurale din perspectiva experienței românești, susținută la Congresul Mondial de Sociologie rurală de la Terum (Polonia).

O altă valență a acestei personalități deosebite a școlii românești este cea didactică. Aici, cei care au avut privilegiul de a-l cunoaște, de a-l asculta, de a-i sorbi cuvintele, afirmă că „Profesorul deschidea o lume”.

Profesorul Alexandru Bărbat s-a dedicat profesiei didactice și activității de cercetare științifică, axate pe problematica social-economică, întâi la Cluj și Brașov, apoi, în perioada de maturitate (după 1964 până în 1991), la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde a fost profesor și șef al Catedrei de Statistică până la vârsta pensionării.

În tot acest răstimp, Profesorul trăia statistica alături de studenții săi, pe care îi îndemna să se lase prinși de dorința de zbor, de imboldul de a merge mai departe și de a pătrunde mai adânc în tainele cunoașterii.

Inovativ la discursul său era *modul de asociere dintre date și fapte*, formulat și explicat în exemple care alcătuiesc un ansamblu sistematic prin care se reflectă viața reală în dinamica sa.

Subiectul predilect este *prețul*, prețul grâului, iar categoria metodologică preferată de Profesor este *media*. Cele două concepte sunt, în gândirea Profesorului, centrul discursului, dezvoltările care le însoțesc alcătuind *mitul statistic*. O disciplină necesară prin care existențele individuale se transfigurează în esența ansamblului, conferită de aureola *mediei*.

Contrar ideii că statistica este lipsită de strălucire, că nu poate naște pasiuni și nu poate înflăcăra, cei care au fost martorii demonstrației de virtuozitate a Profesorului știu că lecția se desfășura, în principal, ca un dialog colectiv, o oră a spiritului jucată în fiecare oră de curs, prin care Magister-ul conducea novicii spre tainele inițierii în Statistică. Erau o ilustrare faptică, spațială și temporală, a stării unei societăți, prin care Profesorul dorea ca tinerii să evite fenomenul „de a nu vedea pădurea din cauza copacilor”.

Lecțiile aveau o înrâurire atât de puternică, încât părea că din cuvintele Profesorului se revărsa asupra studenților o lumină a cunoașterii, simultan orbitoare și revelatoare, totodată, care punea în valoare pe cel care o primea. Cuvintele revărsau o forță care preschimba mintea. *Novicii vedeau*

cifre, însă cuvintele Profesorului relevau fapte și făceau să se desfășoare aievea viața, în esența ei.

A continuat activitatea până la sfârșitul vieții, în calitate de profesor consultant și conducător de doctorat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. A reușit să asigure transferul de cunoștințe de la o promoție la alta, spre folosul studenților și al calității procesului de învățământ. A cristalizat Școala de Statistică de la Iași, transmițând și urmașilor de la Catedră dragostea și devotamentul pentru cercetarea științifică în domeniul statistic.

O încununare a activității științifice și didactice o reprezintă lucrarea *Teoria statisticii sociale*, revendicată atât de statisticieni, cât și de sociologi. Ca o recunoaștere a realizărilor deosebite în planul activității științifice, Domnia Sa a fost ales, în 1970, membru corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, Secția de Sociologie.

Prin opera și activitatea sa, de peste trei decenii, în calitate de profesor universitar și conducător științific de doctorat în domeniul statisticii sociale, *este considerat creator de școală*. Preocuparea Profesorului pentru cristalizarea valorilor tinere este materializată și în fondul de carte din biblioteca personală donat, din partea familiei, Bibliotecii de Științe Economice de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași pe care a slujit-o.

Memoria sa a fost onorată la centenarul nașterii, în anul 2005, când i-a fost dedicat un volum omagial, *In memoriam Profesor Alexandru Bărbat*. Tot atunci, Grupul Școlar de Chimie din orașul Victoria a primit numele de *Colegiul Tehnic Dr. Alexandru Bărbat*.

Numele Profesorului Alexandru Bărbat este înscris în *Dicționarul enciclopedic* (1978, p. 1108), în reviste științifice, pe copertile cărților și, mai ales, în sufletele noastre, lumina spiritului Său multiplicându-se.

Prof. univ. dr. **ELISABETA JABA**

Ilie Bursuc (1923-2002)
Profesorul și omul

Accesând site-ul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, site dedicat aniversării a 150 de ani de la fondarea acesteia, găsim, pentru fiecare dintre cele 15 facultăți componente, o listă cu un număr de personalități care, de-a lungul timpului, au slujit învățământul și cercetarea la Universitatea din Iași. La Facultatea de Fizică, alături de renumiți profesori precum Dragomir Hurmuzescu, Horia Hulubei, Teodor Ionescu, Constantin Mihul, Teofil Vescan și alții este nominalizat și profesorul Ilie Bursuc.

Pe profesorul Ilie Bursuc îl consider unul dintre mentorii mei, alături de alți profesori care mi-au fost modele, precum profesorul Sandulovici și profesorul Golovcenco. De la fiecare am învățat câte ceva. Acel *ceva* mai apoi dovedit a fi foarte important, ajutându-mă în toată cariera profesională și nu numai.

Fiecare dintre noi își alcătuiește de-a lungul vieții un edificiu afectiv. Consistența acestui edificiu este dată de acel grup de oameni pe care i-a „preluat” în el, pe care i-a respectat și apreciat și pe care cu avântul tinereții uneori i-a contrazis sau criticat. În ceea ce mă privește, profesorul Bursuc face parte din acel edificiu. Înconjurat de acest edificiu, alcătuit din oameni de o calitate deosebită, m-am simțit, de-a lungul timpului, protejat, mai puternic, mai stăpân pe mine, mai tenace în modul de a înainta în viață. Este o datorie și o bucurie pentru mine să-l prezint pe Profesorul Bursuc cu care, începând din 1958, timp de aproape trei decenii, am fost în contact indirect sau/și direct, mai întâi ca student și apoi în calitate de asistent la disciplinele pe care le predă în cadrul Facultății de Fizică.

Mai întâi câteva date biografice, date care sunt foarte importante pentru evoluția formării și dezvoltării profesionale a omului și viitorului dascăl.

Profesorul Ilie Bursuc s-a născut la 30 iulie 1923 în satul Dămileni, comuna Cristești, județul Botoșani, din părinți agricultori. A văzut lumina zilei într-o zonă geografică – Nordul Moldovei – care a dat țării oameni de

seamă în domeniul științei și artei. A urmat școala primară în satul natal și apoi, din 1934, a devenit elev al renumitului liceu „Anastasie Bașotă” din localitatea Pomârla – Dorohoi. Promovează bacalaureatul în anul 1942 la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava. Fiu de țărani, cu posibilități materiale reduse, tânărul Ilie Bursuc, înzestrat cu o inteligență pragmatică deosebită, s-a arătat hotărât să răzbească în viață în ciuda condițiilor care, în acea perioadă, nu erau dintre cele mai favorabile. În continuare traiectoria profesională este puternic marcată de realitățile economico-sociale ale vremii: războiul, schimbarea regimului politic, schimbările în statutul social al locuitorilor României, greutățile economice.

În anul școlar 1942-1943 a urmat cursurile Facultății de Științe, secția Fizică-Chimie, de la Universitatea din Iași. În anul 1943 este încorporat în Regimentul 2 Antiaeriană Iași, iar în perioada 1943-1945 urmează cursurile Școlii de Ofițeri de rezervă, București, Ghencea. În urma absolvirii acestor cursuri primește gradul de sublocotenent și participă la operațiuni militare de pe frontul de Vest, ajungând cu unitatea sa până în Munții Tatra.

După o întrerupere de doi ani, în anul 1945 reia cursurile Facultății de Științe pe care o absolvă în 1948, ca șef de promoție, cu calificativul „magna cum laude”. Este interesant de amintit titlul tezei pentru examenul de licență: „Analiza rontgenografică a cristalelor”, temă dintr-un domeniu relativ nou, pentru acel moment, *fizica corpului solid*. Peste ani, profesorul Bursuc a devenit specialist în acest domeniu și a condus numeroase doctorate.

Evoluția profesională a tânărului Ilie Bursuc urmează un drum sinuos, drum influențat și de Reforma învățământului din 1948.

Astfel, imediat după absolvire, la propunerea Consiliului Facultății de Științe este numit asistent suplinitor la Catedra de Fizică Generală; apoi, în 1950 devine, printr-un ordin de ministru, asistent titular la Catedra de Fizică a Institutului Politehnic „Gheorghe Asachi” din Iași. În anul școlar 1949-1950 a funcționat o perioadă ca profesor la un liceu din Dorohoi. În 1953 devine lector, iar în 1956 este transferat de la Institutul Politehnic la Catedra de „Electricitate” a Facultății de Matematică și Fizică de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Catedră în fruntea căreia se afla profesorul Ștefan Procopiu. Activitatea științifică a început-o în anul 1950 sub îndrumarea profesorului Procopiu, care devine și conducătorul său de doctorat. Este momentul de început al stabilizării drumului său în domeniul didactic și științific. Liceul urmat, școala militară, participarea la operațiunile de război, contactul cu învățământul liceal ca profesor și primii ani în calitate de asistent la Politehnica din Iași au contribuit la definitivarea personalității tânărului Ilie Bursuc, l-a disciplinat, întărindu-i convingerea că numai munca asiduă poate să conducă la realizări durabile. Profesorul

Procopiu, în preajma căruia a „crescut” profesional, i-a fost mentorul de la care a învățat că libertatea de gândire, spiritul de dreptate și adevăr, corectitudinea și cinstea te pot ajuta să depășești momentele dificile, momente care nu erau puține în noul tip de societate în care intra România.

Eu l-am cunoscut la începutul anului universitar 1959-1960, când, fiind student în anul II al Facultății de Matematică și Fizică, secția Fizică, am studiat cursul de „Electricitate și magnetism”. Titularul cursului era profesorul Procopiu. Un accident a făcut ca acesta să fie în imposibilitatea de a preda și, pentru a-l suplini, profesorul Procopiu l-a ales pe tânărul lector Ilie Bursuc. Profesorul Procopiu participa la fiecare curs, supraveghind desfășurarea, dar și pregătirea și derularea experimentelor care ilustrau tema predată la curs. Lectorul Bursuc nu l-a dezamăgit niciodată, confirmând faptul că a fost făcută o alegere potrivită. În fața studenților din amfiteatru lectorul Ilie Bursuc preda cursul cu eleganță și solemnitate, rostind rar cuvintele și construind idei menite să convingă și să fie reținute. Mai târziu, în anul IV (1961-1962), la cursul de „Electronică prin Gaze” predat acum de conferențiarul Bursuc, mi s-a întărit convingerea că acesta era un maestru al comunicării. La începutul fiecărui curs relua principalele idei din cursul precedent, un fel de rezumat al cursului, astfel încât și studenții care eventual au lipsit să poată urmări și înțelege noul curs predat.

În anul 1968, la Facultatea de Fizică se înființează a patra Catedră, aceea de „Fizică Moleculară și Căldură” al cărei șef devine conferențiarul Ilie Bursuc. Am avut onoarea să fac parte din această Catedră devenind asistentul profesorului Ilie Bursuc la disciplina „Electronică prin Gaze” și, mai târziu, la o disciplină nou introdusă în planul de învățământ cu denumirea „Fizica Corpului Solid”. În calitate de șef de Catedră, dar și ca titular de disciplină, profesorul Bursuc urmărea îndeaproape modul în care asistenții își făceau datoria la orele de lucrări practice și de seminar, impunându-le muncă ordonată, efort susținut, disciplină și seriozitate. Modul de adresare era, poate, mai puțin protocolar, dar de fiecare dată cel căruia i se adresa simțea căldura și intenția de a transmite o recomandare, un sfat, un îndemn care să-l ajute. Îmi amintesc că, într-o zi, profesorul Bursuc m-a chemat la el în cabinet și mi-a spus direct: Toma, următorul curs îl ții tu. Era vorba de un curs la disciplina: „Electronică prin Gaze”. Am rămas mirat și totodată descumpănit. Până la data desfășurării cursului mai erau două zile. Profesorul a observat starea mea și m-a încurajat spunându-mi, printre altele, că va fi și el prezent în sala de curs, ceea ce pentru mine era o altă sursă de emoție.

M-am pregătit, după bibliografia indicată de profesor și, la data și ora programate prin orar, am ținut cursul. După curs Profesorul a făcut o analiză asupra modului în care am predat arătându-mi care au fost părțile

bune, dar și cele mai puțin bune. A fost pentru mine o adevărată lecție, care mi-a folosit mai târziu când am devenit lector, conferențiar și apoi profesor.

Iată o altă întâmplare care m-a ajutat să cunosc mai bine pe *omul și profesorul* Bursuc. Era momentul înscrierii în planul de învățământ a cursului de „Fizica Corpului Solid” la anul IV. Profesorul m-a anunțat că eu voi fi cel care voi avea în normă orele de laborator la această disciplină. Un laborator care, practic, nu exista. Trebuia ca până la începerea noului an universitar acest laborator să fie funcțional. M-am documentat, am făcut sub îndrumarea Profesorului o listă de lucrări și am trecut la realizare: întocmirea referatelor și construirea, cu ajutorul atelierului didactic, a unor dispozitive experimentale. Eram în plină perioadă de desfășurare a așa numitei activități de „autodotare” a laboratoarelor. Aveam la dispoziție aproape un semestru plus vacanța de vară. Profesorul urmărea cu insistență modul în care înaintam în realizarea laboratorului. La un moment dat, de câte ori mă întâlnea, oriunde mă aflam, mă întreba despre laborator. Acest fapt nu era foarte comod pentru mine încât am ripostat spunându-i: „domnule profesor, vă rog să nu mă mai întrebați; eu vă garantez că laboratorul va fi funcțional până la sfârșitul anului universitar. Dacă veți constata că eu nu m-am ținut de cuvânt, aveți dreptul să mă pedepsiți; puteți veni și cu propunerea de a fi eliminat din învățământul superior”. Din acel moment Profesorul a încetat să mă mai chestioneze cu privire la laborator.

Înainte de începerea anului universitar l-am invitat pe Profesor să constate stadiul în care se afla noul laborator de „Fizica Corpului Solid”. Fără a mă lăuda, am dedus că a fost mulțumit de cele realizate de mine.

La începutul noului an universitar, pe data de 4 octombrie 1968, profesorul Bursuc m-a invitat în cabinetul său și mi-a dat o carte, „Optica electronică”, al cărei autor era și care tocmai apăruse la „Editura Tehnică”. Era, cred, prima carte din acest domeniu apărută în România. Am mulțumit, am deschis-o și, pe prima pagină am citit: *Colaboratorului M. Toma cu toată considerația și încredere totală*. Am înțeles atunci că profesorul Bursuc mi-a acordat toată încrederea și mă considera un colaborator de nădejde în domeniul activității didactice. Optica electronică este un domeniu înrudit cu „Electronica prin Gaze”, disciplină care a fost una dintre probele de la examenul de stat și la care am obținut nota maximă. Mai mult „Electronica prin Gaze” reprezintă o parte a „Fizicii Descărcărilor Electrice prin Gaze”, disciplină care a stat la baza domeniului „Fizica Plasmei”. Câțiva ani după această întâmplare, în 1976, am susținut teza de doctorat cu o temă din acest domeniu. Sunt bucuros și, totodată, mă mândresc cu faptul că, în perioada de formare a mea ca membru al personalului didactic și de cercetare din Facultatea de Fizică am beneficiat de încredere, înțelegere, de sfaturile și îndrumările deosebit de competente ale Profesorului Ilie Bursuc.

În anul 1969 ocupă, prin concurs, postul de profesor la Catedra de „Fizica Moleculară și Căldură”, catedră înființată la inițiativa sa. În anul 1970 devine conducător de doctorat în specialitatea „Fizica Corpului Solid”. A fost mereu preocupat de perfecționarea propriei pregătiri profesionale, dar și de a însuși studenților, doctoranzilor și colaboratorilor pasiunea pentru tot ce-i nou în domeniul fizicii stării solide. A înființat și condus un puternic colectiv de cercetare în acest domeniu. Sub îndrumarea sa un număr de 30 de tineri și-au desăvârșit pregătirea profesională prin studii de doctorat.

Membrii colectivului condus de profesorul Bursuc, atât în cadrul Facultății, cât și în cadrul secției de Fizică a Academiei Române, Filiala Iași, au avut un frumos traseu profesional. Astfel, trei din tinerii „crescuți” și îndrumați de profesorul Bursuc au devenit peste ani profesori universitari și conducători de doctorat. Este vorba de profesorii Ioan Gheorghe Rusu, Neculai Sulițeanu, șef de Catedră, și Felicia Iacomî, șef de Departament. Aceștia, alături de profesoara Mihaela Rusu, șef de Catedră și de conferențiarul Florin Brânză, ultimul asistent al profesorului Bursuc, au contribuit la pregătirea numeroaselor promoții de studenți în cadrul studiilor de licență, masterat și doctorat, iar prin activitatea științifică în domeniul inițiat și condus de profesorul Bursuc au reprezentat un pilon important în clasarea Facultății de Fizică din Iași în anii 2005, 2006, 2007 pe primul loc între Facultățile de Fizică din România.

Profesorul Bursuc s-a bucurat de autoritate în fața studenților și a colaboratorilor, o autoritate izvorâtă din tact, conduită echilibrată, privire expresivă; nu făcea niciodată risipă de cuvinte; ținea la propriile păreri și principii pe care le apăra cu îndârjire. Întreaga activitate a profesorului Bursuc și a membrilor colectivului condus de el a asigurat promovarea școlii de „Fizică a Corpului Solid” în țară și pe plan internațional.

Noi, moldovenii, avem un sentiment al trecutului mai pronunțat. Profesorului Bursuc îi plăcea să istorisească întâmplări din trecut la care a participat direct sau a fost martor, întâmplări care aveau însă un tâlc, de la care ascultătorii puteau învăța ceva.

Înainte de a fi *profesor, fizician, cercetător*, profesorul Bursuc era un *om* cu toate calitățile ce însoțesc acest cuvânt. Era o fire veselă și prietenoasă, plin de înțelegere și omenie, energic, mare iubitor de natură și de tot ceea ce bucura inima și sufletul unui om. Însă, atunci când greșea, te judeca aspru, urmărindu-ți comportarea pentru a vedea în ce măsură ți-ai îndreptat greșeala.

Prezent mai mereu la banchetele de sfârșit de Facultate sau la întâlnirile unor promoții după un număr de ani de la absolvire, era întotdeauna înconjurat de studenți sau de foști studenți; la rândul său își manifesta dragostea și respectul său pentru tineri, fiind în același timp sufletul acestor întâlniri.

Şef de Catedră, membru în Consiliul Facultăţii şi în Senatul Universităţii, conducător de doctorat, îndrumător al profesorilor ce pregăteau lucrări pentru obţinerea gradului I în învăţământ, profesorul Bursuc şi-a îndeplinit menirea sa de dascăl preocupat de evoluţia învăţământului, de îndrumător al tinerilor în diferite etape ale evoluţiei lor.

În anul 1993 a ieşit la pensie, rămânând în cadrul Facultăţii de Fizică profesor consultant şi conducător de doctorat. În această calitate a continuat să scrie şi să publice pentru studenţi şi doctoranzi, singur sau în colaborare, cursuri şi monografii în edituri centrale şi locale. Ca o recunoaştere a întregii sale activităţi, Senatul Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” i-a conferit titlu de *Professor emeritus*.

Toţi cei care i-au fost studenţi, colaboratori şi colegi îi vor păstra o frumoasă amintire, amintirea unui membru marcant al familiei fizicienilor ieşeni.

Prof. univ. dr. **MIHAI TOMA**

*Profesorul Gheorghe I. Năstase (1896-1985)
Întemeietorul școlii ieșene de geografie umană*

Gheorghe I. Năstase s-a născut la 3 februarie (stil vechi) 1896 la Hristici, în ținutul Soroca din Basarabia, și a decedat la Iași, în ziua de 28 decembrie 1985. A fost un eminent geograf, profesor de geografie umană la Universitatea din Iași și fondator, alături de Mihai David, al școlii geografice ieșene.

Gheorghe I. Năstase a urmat cursurile școlii primare din satul natal, apoi pe cele ale gimnaziului din Soroca și pe cele ale Școlii Normale din Cetatea Albă, aceasta din urmă absolvită în 1915. După participarea, în 1915-1917, la Primul Război Mondial, în armata rusă, unde a servit și ca translator pentru asigurarea coordonării cu armata română, s-a angajat cu tot entuziasmul în lupta pentru integrarea Basarabiei în statul național român, participând la fondarea Partidului Național Moldovenesc și fiind ales secretarul întâiului Congres Ostășesc Moldovenesc, precum și deputat în Sfatul Țării, adunare care a proclamat, la 22 ianuarie 1918, constituirea Republicii Moldovenești Independente și Suverane, iar la 27 martie 1918 Unirea cu celelalte ținuturi românești. Ulterior, Gheorghe I. Năstase a jucat un rol de seamă în elaborarea proiectului pentru reforma agrară și a fost secretar al delegației Sfatului Țării care a participat la pregătirea Păcii de la Versailles.

Începând din 1919, Gheorghe I. Năstase a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității ieșene, susținându-și licența în istorie în anul 1923 și licența în geografie, de data aceasta la Facultatea de Științe, în anul 1924. Deși încă student, sârguința și excepționalele sale calități intelectuale au făcut ca, încă din 1920, să fie încadrat ca asistent la Catedra de Geografie, avansând la gradul de conferențiar suplinitor de antropogeografie, în 1925.

În anii 1925-1926, cu sprijinul marelui geograf francez Emmanuel de Martonne, bun cunoscător al României și prieten sincer al poporului nostru, a obținut o bursă de specializare la Paris, perioadă în care s-a format ca adept al școlii franceze de geografie umană, în timp ce Simion Mehedinți,

la București, se orienta mai mult după concepțiile deterministe ale antropogeografiei germane. Gheorghe I. Năstase a preluat, în cursurile și lucrările sale de laborator, ideile posibiliste ale unui potențial natural folosit de societate, în raport direct cu nivelul de cultură al acesteia. Poziția logică și ponderată a lui Gheorghe I. Năstase este evidențiată, în primul rând, în *Cursul său de antropogeografie* (Iași, 1926), dar și în celelalte cursuri și lucrări publicate, în care autorul accentuează asupra rolului complementar al condițiilor naturale, pe de o parte, și al condițiilor social-istorice, pe de alta, în determinarea fenomenelor uman-geografice.

Gheorghe I. Năstase și-a susținut în mod strălucit doctoratul, în 1932, abordând problema complicată a „insulei” Peuce, din scrierile geografilor din antichitate, „insulă” pe care o identifica, foarte probabil justificat, cu grindul Letea. În consecință, a fost numit conferențiar definitiv, apoi, în 1938, profesor suplinitor iar câștigarea, în 1939, a concursului de profesor i-a adus deplina recunoaștere a meritelor științifice și didactice. La aceasta s-a adăugat, în 1944, și activitatea în calitate de membru permanent al Institutului de Cercetări Geografice. Gheorghe I. Năstase a fost și primul geograf din Iași care a dat îndrumări principial-metodologice pentru cercetarea uman-geografică, subliniind importanța cercetărilor directe, în teren, a interpretării materialului cartografic, a utilizării informației cantitative și a corelării cercetării geografice cu cercetarea istorico-arheologică.

Din nefericire, profesorul Gheorghe I. Năstase a avut și foarte mult de suferit de pe urma activității sale politice, sincer patriotice, și a convingerilor sale, profund democratice, în anul 1948 fiind îndepărtat din învățământ, apoi arestat și deținut, însă fără a fi judecat, căci nu i se putea aduce nici o învinuire concretă. Abia în 1955, a putut fi reîncadrat la Institutul de Geologie și Geografie al Academiei Române, unde a lucrat, deși fără drept de semnătură, până în 1961. Mult mai târziu, în 1974, în anii distanțării politice a României de fosta Uniune Sovietică, a venit la Iași dispoziția Ministerului Învățământului ca Gheorghe I. Năstase să fie discutat în plenul catedrelor de geografie, în vederea întocmirii unui dosar de primire în Academia Română, demnitate și recunoaștere a valorii științifice pe care profesorul Năstase le-ar fi meritat pe deplin. În cadrul acestei ședințe geografii ieșeni și-au exprimat cu entuziasm susținerea pentru o astfel de reparație morală, dar propunerea s-a oprit undeva, în meandrele birocrăției totalitare, probabil și pentru a evita o reacție adversă din partea sovieticilor.

Activitatea științifică a lui Gheorghe I. Năstase se distinge prin seriozitate, profunzime și multilateralitate, el putând fi considerat acela care a întemeiat *școala ieșeană de geografie umană*. Din numeroasele ramuri ale geografiei umane pe care le-a îmbrățișat, se distinge *geografia istorică*, domeniu în care se remarcă studiile asupra cursului inferior al Dunării și

asupra Deltei fluviului ca și asupra sudului Basarabiei, unde a descoperit și identificat o serie de așezări antice, getice, grecești sau romane, dar a și completat imaginea oamenilor de știință asupra valurilor de pământ și a fortificațiilor construite în lungul acestora. Un alt studiu este cel ce a precizat evoluția în secolele XVI-XVII a hotarului dintre voievodatul autonom al Moldovei și Bugeacul stăpânit de tătari, apoi cel consacrat structurii etnice a populației Moldovei în secolul al XVII-lea, în care a evaluat numărul populației catolice, în cea mai mare parte de origine transilvăneană, demonstrând numărul mult mai mic al acesteia față de cel din secolul XX și caracterul recent al multor sate ceangăiești. În fine, profesorul Năstase s-a arătat îngrijorat și de exagerările antiromânești ale unor așa-zisi specialiști, care încercau să demonstreze, fără argumente serioase, prezența unei populații slave în mijlocul românilor din Moldova, în secolul al XVII-lea.

Profesorul Gheorghe I. Năstase și discipolii săi din perioada interbelică (Victor Tufescu, Ion Gugiuman, Alexandru Obreja, Constantin Martiniuc, Ion Chelcea) au avut și serioase preocupări de *geografie a populației*, analizând structura confesională, profesională și pe medii a acesteia, ca și dinamica populației unor unități administrative tradiționale (Moldova, Basarabia, Bucovina, județul natal Soroca) sau a unora recent create de administrația Regelui Carol al II-lea (ținutul Prut). Remarcabile sunt și lucrările referitoare la populațiile de origine alohtonă (romi, bulgari, huțuli), cu un maximum de atenție pentru grupul etnic original al găgăuzilor.

În ceea ce privește *structurile și rețelele urbane*, un interes deosebit a fost acordat cauzelor slabei dezvoltări a vieții orășenești în lungul văii Prutului, iar referitor la așezările urbane mici (târgușoarele) Gheorghe I. Năstase a adus, în repetate rânduri, corecturi și completări substanțiale la lucrările insuficient documentate ale propriului succesori, Victor Tufescu.

Despre *geografia economică* se poate vorbi în școala ieșeană începând din nou cu Gheorghe I. Năstase, autor al unei cunoscute și detaliate lucrări asupra exploatarei sării marine în Bugeac, lucrare cu trăsături de geografie activă, prin propunerile de optimizare și dezvoltare aduse de autor.

Geografia fizică a reprezentat și ea o preocupare însemnată a profesorului Năstase, preocupare materializată în lucrări de *limnologie*, de *geomorfologie* (un adevărat exemplu de analiză detaliată, bazată pe cercetări de teren, fiind *Centum monticuli*) și *paleogeomorfologie*. Adept al conceptului de *geografie integrată*, care urmărea reliefarea relațiilor reciproce dintre societatea umană și mediul său de viață, Gheorghe I. Năstase a acordat atenția cuvenită problemelor de geografie umană și în lucrările sale de geografie fizică sau de geografie unitară, de exemplu în *Centum monticuli* sau în *Lacul Bălătău*, unde se fac ample referiri la

peisajul agrar, la utilizarea adecvată a terenurilor, la consecințele regretabile ale despăduririi sau la posibilitățile de valorificare superioară a potențialului natural.

Nu pot fi trecute cu vederea nici lucrările consacrate *istoriei geografiei românești*, cum sunt acelea asupra rezultatelor geografice ale participării lui Emil Racoviță la expediția antarctică cu vasul „Belgica”, și cele de *geografie politică*, consacrate tinerelor state, desprinse, după Primul Război Mondial, chiar dacă pentru scurt timp, din fostul Imperiu Rus.

O bună parte din opera geografică a Profesorului nostru a rămas, din păcate, inedită. Din aceasta se distinge studiul geografic complex asupra orașului Tulcea, redactat pe baza cercetărilor, de o mare amploare, începute după cel de Al Doilea Război Mondial, în vederea documentării pentru amenajarea urbanistică și dezvoltarea principalelor orașe ale țării. În aceeași situație se află studiul, din păcate incomplet redactat, asupra bazinului râului Bîrlad, studiu realizat în cadrul muncii de cercetare și proiectare depuse în cadrul I.P.A.C.A., ale căror rezultate au fost folosite, în parte, și pentru documentarea *Monografiei Geografice a Republicii Populare Române*, făcută publică, deși nu integral¹, în 1960.

Însă, cel mai valoros manuscris inedit al lui Gheorghe I. Năstase, manuscris depus astăzi spre păstrare la Muzeul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, după ce mulți ani s-a crezut pierdut, este cel care cuprinde notițele de teren și notele carto-bibliografice făcute de Profesor în vederea redactării unei lucrări cuprinzătoare asupra toponimiei Basarabiei. Fără îndoială, Gheorghe I. Năstase era omul cel mai indicat pentru a o realiza, datorită cunoașterii directe a terenului și a vastelor sale cunoștințe geografice, solidei sale formații istorice și stăpânirii indispensabile a lingvisticii romanice, slave și turanice (cunoașterea celei din urmă fiind căpătată într-o manieră autodidactă și prin contactul cu populația găgăuză din Bugeac). Munca imensă, în acest domeniu, a Profesorului Năstase își așteaptă încă un continuator sârguincios și competent.

Prof. univ. dr. **ALEXANDRU UNGUREANU**
Membru corespondent al Academiei Române

---

¹ Partea a doua a volumului II, cuprinzând geografia celor 16 regiuni și a orașului București a fost distrusă de regimul lui Gh. Gheorghiu-Dej, după tipar, dar înainte de difuzare, deoarece, în condițiile răcirii relațiilor româno-sovietice, publicarea unei lucrări comune, cu participarea geografilor români și sovietici, devenise neconformă cu noua orientare politică a României. Totuși, ca prin minune, câteva exemplare s-au păstrat, unul din acestea aflându-se în biblioteca lăsată moștenire soției de profesorul Ioan Șandru, iar altul în biblioteca profesorului Mihai Apăvăloaiei, care și-a petrecut ultimii ani de viață la Târgu Mureș.

*Academicianul Profesor
Mircea Petrescu-Dîmbovița (1915-2013)
Întemeietorul școlii moderne de arheologie la Iași*

Profesorul de numele căruia se leagă destinele actuale ale științei arheologice în Moldova s-a stins cu puțin înainte de împlinirea vârstei de 98 de ani. Faptul că a avut parte de o viață lungă, dincolo de o anumită structură genetică, moștenită de la mama sa, i se datorează în mare măsură, deoarece a fost întotdeauna un exemplu de cumpătate, dedicându-și, încă din tinerețe, cea mai mare parte a timpului completării cunoștințelor din diverse domenii și cercetării aprofundate în arheologie. Așa a rămas în memoria celor care l-au cunoscut mai îndeaproape și tot astfel ne apare efigia sa din scrierea autobiografică pe care a finalizat-o în ultimii ani de viață (*Amintirile unui arheolog*, 2006). Cel ce parcurge paginile acestei cărți va rămâne impresionat de multitudinea manifestărilor științifice internaționale la care profesorul Petrescu-Dîmbovița a luat parte (și care sunt descrise pe larg în memoriile sale), de importantele săpături arheologice pe care le-a condus, de numeroșii arheologi de prestigiu din diverse țări pe care i-a cunoscut și cu care a întreținut strânse legături de colaborare, dar nu va găsi decât foarte puține elemente de amuzament sau divagații mai mult sau mai puțin filosofice, de care abundă multe dintre lucrările de memorialistică. Și această „lipsă” nu se datorează faptului că Profesorul nu ar fi fost un om de spirit (pe care și-l etala uneori, în rarele momente de relaxare), ci pentru că, într-adevăr, viața sa a fost dominată de preocuparea continuă de a se dedica „trup și suflet” științei arheologice, pe care nu doar că o îndrăgea, ci, practic, o considera că face parte din structura sa intimă.

Înzestrat din familie cu o aleasă educație (tatăl – un renumit avocat gălățean și fruntaș politic liberal, iar mama – pianistă de talent și compozitoare cunoscută în epocă), pe care și-a completat-o la prestigiosul liceu „Vasile Alecsandri” din Galați (unde pasiunea pentru arheologie i-a fost sădită de profesorul de română Aetiu Hogaș, fiul scriitorului Calistrat

Hogaș), tânărul Petrescu-Dîmbovița a avut șansa de a aprofunda istoria sub îndrumarea unor mari profesori ai Universității din București (N. Iorga, C. C. Giurescu, Sc. Lambrino, P. P. Panaitescu, R. Vulpe ș.a.). Orizontul spre arheologia preistorică i-a fost deschis de Ioan Andrieșescu (colaboratorul apropiat al lui V. Pârvan și urmașul acestuia la Catedră), căruia îi va dedica ulterior mai multe medalioane elogioase. Apreciat de acesta, a fost oprit asistent onorific la Muzeul Național de Antichități și la Seminarul de Arheologie al Universității. Unul dintre profesorii săi, C. C. Giurescu, ajuns rezident regal la Galați, în vremea lui Carol al II-lea, îl va ajuta să publice primele sale lucrări de arheologie (1940), rod al cercetărilor de teren pe care le întreprinsese în județul Galați – material care își păstrează și astăzi întreaga valoare științifică.

Anii celui de Al Doilea Război Mondial și i-a petrecut în mare măsură pe teatrul de operațiuni, ca ofițer de rezervă. A făcut parte, sub comanda fostului său profesor Radu Vulpe, din grupul însărcinat cu inventarierea și repatrierea numeroaselor obiecte din Muzeul de la Odessa care fuseseră descoperite de-a lungul timpului pe teritoriul Basarabiei – teritoriu revenit atunci între granițele României. Anul 1944 l-a găsit pe frontul Iași-Chișinău, unde, chiar în timpul operațiunilor militare, nu a uitat de pasiunea sa, întreprinzând, cu soldații pe care-i avea în subordine, cercetări arheologice, unele dintre piesele descoperite dovedindu-se ulterior a avea o mare valoare științifică (mormântul de la Bogonos).

Doctoratul și l-a susținut în 1947 cu succesul lui I. Andrieșescu la Catedră, profesorul Ion Nestor, unul din cei mai remarcabili reprezentanți ai arheologiei românești, față de care și-a manifestat mereu respectul și prețuirea. Tema tezei aborda probleme ale epocii bronzului, epocă ce l-a preocupat constant în studiile sale ulterioare și pentru care a și realizat lucrări de sinteză de mare valoare (*Depozitele de bronzuri din România*, 1977; *Die sichhelten in Rumanien*, 1978; *Der Arm-und Beinschmuck in Rumänien*, 1998 – ultimele două în prestigioasa colecție „Praehistorische Bronzefunde”, editată în Germania).

La Universitatea din Iași a venit în 1949, reușind ca, în scurt timp, să scoată disciplina arheologiei din anonim, în primul rând prin intensele recunoașteri pe teren și prin săpăturile pe care le-a întreprins, antrenând numeroși colaboratori, mai ales din rândurile tinerilor discipoli pe care i-a format. Astfel, la mai puțin de zece ani de la venirea sa, a apărut o pleiadă de arheologi bine pregătiți, care și-au desfășurat activitatea nu numai la Iași, ci și în rețeaua de muzee înființate pe tot teritoriul Moldovei și la organizarea cărora Profesorul a avut o contribuție remarcabilă. Aceste rezultate, care au condus la formarea unei adevărate școli de arheologie modernă la Iași, s-au datorat faptului că Profesorul a știut să îmbine în mod armonios activitatea didactică cu aceea de cercetare în cadrul Muzeului de

Istorie a Moldovei (format pe baza fostului *Muzeu de Antichități al Universității*), pe care l-a condus mai bine de un deceniu, precum și în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Preocuparea sa constantă, în calitate de director al Institutului (între anii 1967 și 1990), a fost de a asigura mereu direcțiile de cercetare cu specialiști bine pregătiți, indiferent dacă era vorba de istoria veche sau de cea contemporană. A știut să-și aleagă colaboratori destoinici, care i-au înțeles intențiile și l-au ajutat să transpună în practică programul de perspectivă.

Activitatea intensă pe care o desfășura simultan la Universitate și Institut (pentru un timp și în cadrul Muzeului), nu l-a împiedicat pe Profesor să fie mereu bine informat cu noutățile bibliografice. Prin revistele Institutului (*Anuarul și Arheologia Moldovei*), a inițiat un vast program de schimburi internaționale de periodice și cărți, contribuind astfel la înzestrarea bibliotecii de specialitate. Toate lucrările care soseau la Bibliotecă treceau mai întâi prin mâinile sale. Cunoscând preocupările științifice ale colaboratorilor și ale doctoranzilor săi, marca cu bilețele studiile care ar fi putut interesa pe unul sau pe altul, încât atunci când intrai în biroul său îți spunea imediat să te uiți la lucrările nou venite și să-ți cauți numele la articolele pe care le evidențiasse. Ca beneficiar al unor asemenea trimiteri, i-am fost mereu recunoscător pentru atenția și ajutorul pe care mi le-a acordat atât mie, cât și celorlalți discipoli din Iași și din alte localități în pregătirea doctoratului.

Practic, în activitatea Profesorului Petrescu-Dîmbovița este greu să trasezi o graniță între activitatea didactică și cea științifică, completată adeseori și cu acțiuni pe plan social. La cursuri introducea mereu probleme noi, de care luase cunoștință de curând și se adresa studenților ca și cum ar fi avut în față parteneri de dialog. Desigur, acest mod de predare îi deconcentra oarecum pe cei care nu erau pasionați de problemele istoriei vechi, dar deschidea orizonturi nebănuite pentru cei care doreau să se specializeze în acest domeniu. La examene îi selecta pe cei care se prezentau mai bine, propunându-le să meargă pe șantier, pentru a învăța practic arheologia. Activitatea pe șantier nu se încheia odată cu programul de săpătură, ci continua, de regulă, imediat după masă cu prezentarea unor lucrări recent apărute, care aveau tangență cu materialele descoperite. De asemenea, se trecea la prelucrarea primară a pieselor care ieșiseră în ziua respectivă. Unii dintre studenții practicanți au reușit să țină pasul cu acest ritm de lucru și s-au dedicat în final arheologiei. Alții, însă, și-au reorientat opțiunile spre domenii în care prevala informarea bibliografică în bibliotecă. Și unii și alții nu au uitat însă experiența șantierelor-școală, conduse de profesorul Petrescu-Dîmbovița și colaboratorii săi. Astăzi, îmi apare clar că întreaga activitate didactică a Profesorului era, de fapt, o continuare, în alte

forme, a activității și pasiunii sale pentru știință și cercetare, pe care căuta să o transmită și elevilor lui.

Preocupările Domniei Sale nu se limitau la prezent, ci vizau țeluri mai îndepărtate, căutând să racordeze cercetarea arheologică ieșeană la noile tendințe apărute pe plan universal. Un amănunt mi se pare interesant în acest sens. Profesorul era un bun cunoscător al limbilor franceză și germană, care dominau scrierile arheologice prin anii '50 ai veacului trecut, dar încă de atunci a simțit nevoia să învețe asiduu limba engleză, fiind conștient că aceasta își facea simțită din ce în ce mai mult prezența în arheologia universală, lucru care de altfel s-a și întâmplat. În acel timp, după propriile mărturii, învăța engleza chiar și când mergea cu tramvaiul între Palatul Culturii și Universitate, pentru a nu pierde timpul! În felul acesta, a reușit să intre direct în contact cu mari personalități ale arheologiei din Anglia sau S.U.A., de talia unui Gordon Childe sau Marija Gimbutas, pe care i-a și invitat, de altfel, la Iași.

Apoi, încă din anii '70 ai secolului abia trecut a fost preocupat de abordarea interdisciplinară în arheologie – direcție de cercetare aflată atunci de abia la începuturile sale, dar care astăzi a devenit un *sine qua non*. Pentru aceasta a stabilit contacte strânse de colaborare cu colegi de la alte Facultăți ale Universității (îndeosebi de la Biologie și Fizică) și a dat teme de cercetare interdisciplinară unor tineri colaboratori de la Institut, ajutându-i astfel să se formeze în această direcție.

Numeroasele studii elaborate, participarea cu comunicări la zeci de congrese și simpozioane internaționale în diverse părți ale globului, prin care făcea cunoscute lumii întregi rezultatele arheologiei românești, i-au adus în mod firesc și aprecieri bine meritate pe plan național și internațional. Încă din 1964 a fost membru în Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Preistorice și Protoistorice, al Institutului Italian de Pre- și Protoistorie, apoi al Institutului Arheologic German, al Consiliului Internațional de Studii Indo-Europene și Tracice ș. a. În țară a fost membru al Biroului Societății de Științe Istorice, președinte al Consiliului Științific al Institutului Român de Tracologie, membru al Academiei de Științe Sociale și Politice (din 1970), iar din 1991 – membru al Academiei Române. Desigur, am amintit aici doar cele mai semnificative distincții, pentru că ele au fost mult mai numeroase, toate venind să sublinieze prestigiul intern și internațional de care s-a bucurat acest savant de seamă al arheologiei românești. Și pe plan local, cu ocazia împlinirii vârstei de 90 de ani, Primăria Municipiului Iași i-a decernat titlul de „cetățean de onoare”, iar la scurt timp după trecerea sa în eternitate, pe fațada blocului în care a trăit ultimele trei decenii ale vieții a fost dezvelită (la 16 decembrie 2013) o placă memorială, care subliniază rolul Academicianului Mircea Petrescu-Dîmbovița la formarea școlii moderne de arheologie la Iași.

Ca semn al prețurii de care se bucura pe plan internațional, merită amintită aici o întâmplare relativ recentă. În vara anului 2012 s-a desfășurat la Iași un colocviu româno-german privitor la colaborarea dintre cele două țări în domeniul arheologiei. Câțiva dintre marii arheologi germani prezenți la această reuniune științifică (Bernhart Hänsel, Svend Hansen, Wolfram Schier, Nicolaus Boroffka) au dorit în mod deosebit să-l întâlnească pe profesorul Petrescu-Dîmbovița, care în ultimii ani, din cauza sănătății, nu mai părăsea domiciliul. Profesorul a acceptat și, împreună cu soția sa, i-a primit cu multă cordialitate pe oaspeții germani, întreținându-se cu aceștia fără nici o dificultate și rememorând o serie de contacte anterioare. Oaspeții au rămas impresionați de luciditatea și de spiritul viu al Profesorului.

Ni se pare demn de subliniat faptul că, deși profesorul Petrescu-Dîmbovița ar fi putut să-și trăiască în tihnă ultimii ani, nu a conceput să întrerupă activitatea de cercetare, făcând să apară, în cel de al nouălea deceniu al vieții, nu mai puțin de patru mari monografii arheologice (*Der Arm-und Beinschmuck in Rumänien*, 1998; *Trușești*, 1999; *Cercetări arheologice și istorice din zona lacului de acumulare Bicaz*, 2003; *Cucuteni-Cetățuie*, 2004), terminând și cartea sa de memorii (*Amintirile unui arheolog*, 2006). Pe lângă acestea, a fost coautor și a coordonat apariția atât a sintezei *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea* (1995), cât și a primului volum al tratatului de *Istoria Românilor* (2001), publicând în același timp și vreo 30 de studii și articole. De altfel, în pofida interdicțiilor medicale, care-i recomandau reducerea drastică a activităților intelectuale, a continuat să publice până în ultimul an al vieții, cel din urmă articol apărându-i la începutul anului 2013.

Prin convorbiri telefonice și prin vizitele făcute de colaboratori, Profesorul a rămas mereu în contact cu ceea ce se petrecea în mediul universitar și academic ieșean și, mai ales, în domeniul arheologiei, pe care continua să-l slujească cu devotament. Chiar dacă la un moment dat legile implacabile ale naturii l-au despărțit fizic de această lume, numele Academicianului Mircea Petrescu-Dîmbovița nu poate fi șters nici din memoria numeroșilor elevi pe care i-a format, nici din cartea de aur a arheologiei românești, unde și-a asigurat, prin întreaga sa activitate, prin sutele de lucrări lăsate, un loc strălucit. Fără nici o exagerare, ceea ce a făcut Mircea Petrescu-Dîmbovița în perioada postbelică pentru arheologia din Iași și din întreaga Moldovă, atât din punct de vedere științific, cât și organizatoric, se poate compara cu rolul lui Vasile Pârvan pentru arheologia din România în primele decenii ale secolului al XX-lea: *formarea unei viguroase școli moderne de arheologie*, capabilă să se mențină și să se dezvolte, cu forțe proprii, multă vreme de aici înainte.

Prof. univ. dr. NICOLAE URSULESCU

Vasile Harea și liniștea lui grăitoare (1895-1987)

Cine-l zărea pe profesorul Vasile Harea trecând pe holurile Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în deceniile șase – opt ale secolului trecut, cu greu ar fi putut bănuși, dincolo de prezența lui plină de liniște, discreție și modestie ieșite din comun, o biografie impresionantă de studios și de activ participant la o istorie nutrită de mari proiecte naționale și plină de riscuri. Nu bănușiam asta nici noi studenții Profesorului de la secția de *Limba și literatura rusă – Limba și literatura română*, unde acesta a predat, începând cu anul 1949, „Literatura rusă” și, apoi, cursurile de „Literatura rusă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, precum și cursurile speciale de literatură. În realitate, aproape neverosimila lui blândețe, comparabilă doar cu aceea a indoeuropeenistului și indologului Theofil Simenschy și făcând notă discordantă cu agitația din jur a celor ce voiau să se afirme pe toate căile în nou instalata situație de după Reforma învățământului din România (1948), era expresia conștiinței unui destin împlinit și a unei datorii de mărturisitor în fața istoriei. Căci, venit de peste Prut, profesorul Harea aducea cu sine nu doar amintiri despre o parte din România continuu martirizată de istorie, amintiri de neînlocuit cu judecăți și comentarii lansate de istoricii noștri. El reprezenta și exemplul viu al unei vieți de om și de intelectual, trăitor între două lumi, care s-au dovedit deopotrivă de neprielnice pentru demnitatea lui umană și pentru siguranța personală. Cu alte cuvinte, pentru cine avea ochi să vadă și minte să înțeleagă, veșnic tăcutul profesor exprima, cum nu se poate mai bine, condiția unui om-intelectual plasat înăuntrul/în afara spațiului de viață specific unei identități etnice, ilustrând cu toată ființa lui avantajele de cunoaștere și de sensibilitate, dar și vicisitudinile unei astfel de poziții în care-l aruncaseră nașterea, istoria, precum și propriile fapte și opțiuni.

În 1957, când generația mea pășea pe holurile Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Vasile Harea abia revenea la secția noastră, după ce fusese „transferat”, în 1952, la Institutul de Industrie Ușoară, pentru motive știute numai de cei care „epurau” învățământul superior de nechemății „legionari”, „reacționari”, „dușmani ai poporului” etc. Se întorcea la

Catedra de Slavistică, transformată în *Catedra de limba și literatura rusă*, ca șef de lucrări, apoi conferențiar și șef de Catedră, deși pregătirea lui i-ar fi dat dreptul să continue a preda și disciplinele de sociologie, filosofie, psihologie, etică și pedagogie, discipline mutilate, sau chiar puse la index de noile programe de învățământ. Dar Profesorului i se găsea o vină, sau mai multe: pe de o parte, avea un trecut politic pe care aliații ruși, care, la ora aceea, dictau încă totul în România, nu i-l puteau ierta, pe de altă parte, în biografia lui umană și profesională stăteau înscrise întâlniri providențiale cu filosofi, sociologi, psihologi, etnologi și pedagogi, neagreați de noul regim instalat și îndepărtați, definitiv sau temporar, din viața publică și intelectuală a țării. Și nu în ultimul rând, Vasile Harea venea dintr-o parte a țării în care oficialii de la București nu aveau deplină încredere. O atitudine nedreaptă, resimțită de toți refugiații basarabeni, fie ei civili sau, mai ales, militari, care suportaseră ani grei de lagăr la ruși după luptele de la Cotul Donului și întoarcerea armelor de către români împotriva aliaților lor nemți, sau cărora li se deportaseră în Siberia membri de familie rămași în locurile de baștină. Iată ce-i scria lui Pan Halippa, în legătură cu acest adevărat martiraj al intelectualilor democrați basarabeni, și nu numai al lor, Profesorul ieșean într-o scrisoare din 1971: „În orice caz, simțim că avem audiență mai înțelegătoare decât înainte, când eram izolați și, cel mult, tolerați, iar la prima cerere a vecinului <<prieten>> - și extrădați !... N-am fost eu oare în 1944, imediat după armistițiu, denunțat armatei de ocupație sovietică ? (...) Prietenia celor de aici e foarte relativă și mereu trebuie să ținem cont de această situație” (s.n.). (vezi Dr. Ion Constantin, „Pantelimon Halippa și exilul românesc pentru cauza Basarabiei”, în *Revista Biblioteca Bucureștilor*, 2009, nr. 6). Din „situația” invocată face parte, de exemplu, și faptul că, în 1952, Pan Halippa, unul dintre liderii mișcării unioniste din Basarabia, a fost întemnițat la Sighet, după care a fost predat autorităților sovietice care l-au condamnat la 25 de ani de gulag.

Iar Vasile Harea avea și el de ce „să țină cont de această situație”, deși a fost întemnițat doar o singură dată și pentru puțin timp. Mai întâi, cu toate că era elev la un Seminar Teologic cu limba de predare rusă, încă din ultimul an de școală, 1916, seminaristul a militat, printr-o intensă activitate publicistică, pentru dreptul românilor basarabeni de a-și folosi limba în școli, în presă și în administrație. În această calitate, între 1917-1919, îl regăsim colaborator sau redactor al celor mai importante reviste și ziare în limba română din Basarabia: „Luminatorul”, „Lumea”, „Școala Basarabiei”, „România nouă”, „Glasul țării”, „Cuvântul moldovenesc”. Și tot în acest context, îi citim numele printre cei care au contribuit la apariția primelor manuale în limba română, cu alfabet latin, prin înființarea Tipografiei Societății Culturale Moldovenești, inaugurate în septembrie 1917, cum o atestă documentele, „în prezența lui Pan Halippa și Vasile Harea”.

Colaborarea, încă de pe băncile școlii, la atâtea ziare și reviste l-a pus în contact cu personalități ale politicii, culturii și publicisticii, ca Pan Halippa, Onisifor Ghibu, Horia Hulubei, Ștefan Bârsănescu. Prezența lui în presa care apăra drepturile românilor din Basarabia, iubirea lui de adevăr și de neam îl aduc, la numai 22 de ani, în rândurile celor care, într-un timp foarte scurt, realizează câteva acte hotărâtoare pentru istoria Basarabiei. Astfel, la 25 octombrie 1917 se declară autonomia ținutului, care la 15 decembrie același an este declarat republică, pentru ca, aproape imediat, la 24 ianuarie 1918, să apară, în „România nouă”, „Declarația unui grup de Români din toate provinciile românești cu privire la Unirea Tuturor Românilor”. Documentul acesta, printre semnatarii căruia a fost și Vasile Harea, proclama, de fapt, independența Basarabiei față de Rusia. O decizie întărită, la 27 martie 1918, prin „Declarația Sfatului Țării”, semnată și de tânărul Vasile Harea și publicată în aprilie a aceluiași an, prin care nou înființatul Parlament al Basarabiei, „în virtutea dreptului de neam și frăției de sânge, pe temeiul principiului ca noroadele să-și hotărască singure soarta lor”, proclamă decis că: „de azi înainte și pentru totdeauna (Basarabia) se unește cu Mama sa România”.

Pentru deputatul de Orhei care, alături de 120 de alți deputați ai țării, politicieni încercați, hotăra soarta pământului său votând, necondiționat, Unirea cu România, anii respectivi au fost o școală de veritabil și rodnic patriotism, de inițiere în istoria țării și în politică, de învățare a îndurării, răbdării și diplomației. Căci este ușor de imaginat la câte persecuții au fost supuși semnatarii actului Unirii de grupurile proruse care s-au grăbit să organizeze imediat, pe teritoriul Basarabiei, tot felul de evenimente destabilizatoare și de campanii antiromânești, să declare Sfatul Țării „organizație contrarevoluționară, creată de naționaliștii burghezi moldoveni cu ajutorul României regale”.

În plus, cum o atestă o scrisoare a lui Iuliu Maniu, din 1931, către Ion Antonescu, se pare că nici patria mamă n-a tratat ținutul nou alipit cu atenția și respectul pe care le așteptau realizatorii Unirii: „Regimurile anterioare, afară de cel național-țărănesc, au privit Basarabia și Bucovina ca o colonie și le-au încătușat într-un sistem centralist, care a împiedicat orice posibilitate de autoadministrare” (vezi *Lacrima Basarabiei*, Chișinău, 1993, p. 216). Așa se face că drepturile Basarabiei au fost înăbușite încă din primul an al Unirii, când au avut loc represiuni antițărănești, când a fost desființat Sfatul Țării și lichidată autonomia ținutului.

Acești ani, niciodată uitați, au fost invocați la senectute de profesorul Harea, văzut de participanții la evenimentele de dinainte, din timpul și de după Unire ca un cronicar al lor de drept, în cărțile lui de memorialistică apărute postum: *Unirea Basarabiei cu România* (1995) și *Amintiri din primăvara reîntregirii* (1998). Judecând după frecvența cu care

sunt consultate, invocate și citate, aceste cărți se dovedesc a fi esențiale pentru cunoașterea stării reale din anii de mari tulburări, dar și de visate realizări istorice ale Basarabiei, ca și ale României în totalitatea ei.

Omul de curaj și de caracter care s-a arătat a fi tânărul Vasile Harea a denunțat bolșevismul, dar și legionarismul din România, acesta din urmă îndeosebi în revista ieșeană „Îndrumarea” (alături de Radu Cernătescu, Horia Hulubei, Ștefan Bărsănescu, Oscar Franche). A scris, în acest sens, un număr mare de articole, dintre care e suficient să amintim măcar lucrarea *Bolșevismul și România*, publicată în *Revista Fundațiilor Regale* din 1941.

Publicistul curajos a fost dublat în tot acest timp de un tenace și dăruit studios. Remarcat de mari profesori ai României dintre cele două războaie mondiale și pregătit de aceștia pentru a-i urma în domeniile pe care le ilustrau cu strălucire: filosofia, sociologia, psihologia, etica, pedagogia, Vasile Harea parcurge un traseu studentesc aparent haotic, însă firesc atât pentru timpurile în care s-a format, cât și pentru orientarea lui către domenii ale cunoașterii care să-i permită să rămână mereu în contact cu realitatea istorică și socială pe care voia s-o slujească. Așa își scrie, în biografia lui intelectuală, cel venit în 1919 la Iași să studieze cursuri de istorie și slavistică nume ilustre, între care: Dimitrie Gusti și Petre Andrei. Aceștia nu doar l-au inițiat în științe filozofice, sociologice și psihologice, dar l-au și încurajat în activitatea profesorală, de cercetare și publicistică. Astfel, după ce, în 1919, publică în revista *Arhiva pentru științe și reforme sociale* editată de Dimitrie Gusti studiul „Legislația școlară rusească în legătură cu învățământul din Basarabia”, studentul Universității ieșene este îndrumat de marele profesor, care-i descoperă „Înclinațiile spre filozofie”, către Secția de Filozofie la care se înscrie în 1920. Urmându-l la București pe maestrul său, Vasile Harea audiază aici și cursuri de estetică, etică și sociologie pe care le continuă, în anii 1921-1922, la Universitatea din Iași, ca student al profesorului Petre Andrei.

Între timp, cu gândul la destinul pământului unde s-a născut, studentul continuă să redacteze lucrări referitoare la acesta, folosind creativ cunoștințele de istorie, psihologie, sociologie proaspăt dobândite. Amintim în acest sens bine documentatele și temeinicele lui studii *Avântul învățământului superior în România întregită*, 1922 și *Românii de peste Prut*, 1923. Preocuparea tot mai evidentă pentru sociologie, psihologie și pedagogie nu-l împiedică pe Vasile Harea ca, în 1926, să-și susțină, cu *magna cum laude*, examenul de licență la Facultatea de Istorie și Filosofie, prezentând lucrarea *Raportul dintre judecățile și categoriile kantiene*.

Deși pare a releva atracția pentru partea speculativă a filozofiei, această lucrare dovedește, prin insistența asupra judecăților kantiene, că, de fapt, licențiatul Vasile Harea este interesat mai mult de aspecte filosofice care privesc probleme de etică, morală și existență a omului în relațiile lui

cu timpul, cu ceilalți și cu mediul social. De aceea, plecat la Paris, în 1931, cu o bursă de patru ani a statului român, să pregătească teza de doctorat *Finalitatea în istorie*, între 1931-1932, bursierul frecventează cu predilecție cursuri de sociologie, psihologie și pedagogie la Sorbona și la Școala Normală Superioară. Revenit în țară după doi ani din cei patru ani prevăzuți pentru studii la Paris, pe care statul român nu le mai putea susține, Vasile Harea își reia funcția anterioară de asistent la cursul de etică al profesorului Petre Andrei.

De comun acord cu acesta, doctorandul renunță la vechea temă de cercetare și alege să se ocupe, în vederea obținerii titlului de doctor în filozofie, de problema *Filozofia lui Tolstoi*. Cum se va vedea în teza de doctorat, susținută în 1942 la Universitatea din București cu *magna cum laude*, precum și din cartea cu același titlu, publicată în 1944 la editura „Casa Școalelor” și propusă de noi pentru a fi republicată acum într-o redactare actualizată, această temă corespundea perfect formației pluridisciplinare a candidatului. Ea era însă cum nu se poate mai adecvată și modului specific în care marele romancier și gânditor rus înțelege filozofia. În plus, tematica enunțată convenea atât cunoașterii de către candidat a limbii, literaturii și culturii ruse pe care le studiasse și în care se formase până la venirea lui la Universitatea din Iași în 1919, cât și pregătirii teologice serioase la Seminarul de la Chișinău, pregătire care, inițial, urma să-l dedice unei cariere ecleziastice.

Deși i-a fost dat să facă atâtea lucruri și să frecventeze atâtea domenii ale cunoașterii, ni se pare că Vasile Harea s-a văzut pe sine, în primul rând, ca pedagog și formator de destine și conștiințe. Pentru aceasta, în anul școlar 1927-1928, susține examenul de capacitate la specialitatea *Filozofie și Pedagogie*, în urma căruia obține titlul de profesor secundar la aceste discipline. În această calitate, paralel cu prezența lui la catedre universitare de mare prestigiu, cum este aceea a lui Petre Andrei, împreună cu care, în 1938, publică un *Manual de sociologie*, Vasile Harea se consacră cu pasiune activității didactice în școli din România întregită. Astfel se face că a funcționat mulți ani ca profesor secundar în școli și licee din România și din Basarabia, în câteva dintre ele și ca director. Prin prestația lui profesională de elită n-a întârziat să-și înscrie numele în istoria unor licee cunoscute, între care : Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași (1932-1938), Liceul „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Chișinău (1938) sau Liceul „Gheorghe Lazăr” din București (1940-1941). Aceeași calitate profesională este atestată și de studiile lui pedagogice (*Gândirea și formarea ei prin instrucție*, 1920; *Avântul învățământului superior în România întregită*, 1922; *Datoriile învățătorului*, 1935), sau de lucrările de rusistică (*Mesianismul rusesc din secolele XV-XVI*, 1927; *Ideile gnosiologice ale lui L. N. Tolstoi*, 1930; *Metafizica lui Tolstoi*, 1930; *Tolstoi despre poporul*

român, 1960), cărora li se adaugă traducerile din literatura rusă, realizate îndeosebi după 1925, anul când profesorul începe colaborarea la revista „Viața Românească” (V. Korolenko, *Note de călătorie în România*, 1921; L. Tolstoi, *Povestiri pentru popor*, 1927; A. Dobroliubov, *Texte pedagogice alese*, 1962).

Cum se poate vedea, Vasile Harea a slujit concomitent și cu pasiune egală atât învățământul secundar, cât și învățământul superior din România întregită. Însă, după Al Doilea Război Mondial și după susținerea tezei de doctorat, îl regăsim, aproape exclusiv, printre cadrele didactice din învățământul superior. E de înțeles că, fiind autorul cărții *Filozofia lui Tolstoi*, precum și a numeroase studii, articole și traduceri din literatura rusă, alături de reputatul slavist Petru Caraman, care curând va fi înlăturat definitiv din învățământul superior, Vasile Harea era cel mai în măsură să ocupe un post la catedra de profil a Universității din Iași. La această Universitate, unde era deja cunoscut ca specialist în sociologie și etică și unde predă cursuri de pedagogie la Catedra de profil (1947-1949), este angajat, în 1949, ca profesor suplinitor de Limbă și Literatură Rusă la Catedra de Slavistică a Facultății de Filologie. Aici, cu pauza despre care am vorbit anterior, va lucra, ca șef de Catedră și conferențiar, până în 1965, când se va pensiona, va fi numit profesor consultant și, apoi, va primi și dreptul de a conduce doctoratul în Limba și Literatura rusă.

Am avut șansa ca, în intervalul de timp cât a predat „Istoria literaturii ruse” și cursuri speciale la secția de *Limba și literatura rusă – Limba și literatura română* și cât a condus doctorate să fiu studentă și, apoi, să pregătesc teza de doctorat și să susțin doctoratul sub îndrumarea profesorului Vasile Harea. Cursurile pe care le ținea, fără a avea nimic spectaculos exterior, erau temeinic informate și gândite, exprimând clar viziunea Profesorului asupra literaturii nu doar ca fenomen estetic, poetic sau cultural, dar și cognitiv, istoric și social. O perspectivă cum nu se poate mai potrivită pentru prezentarea literaturii clasice ruse care, cum se știe, a privilegiat întrebările asupra marilor probleme ale omului, vieții și existenței lumii în istorie și dincolo de aceasta. De aceea nu era de mirare că profesorul zăbovea îndelung asupra operei autorilor care puneau asemenea probleme (Belinski, Dobroliubov, Cernișevski, Lev Tolstoi și F. M. Dostoievski), insistând pe exigența ca studenții să ia contact direct cu aceasta și cerându-le, cu răbdare și sollicitudine, opiniile asupra unui aspect sau altul. Astfel cursanților li se inocula, cu deplină blândețe și înțelegere a discernământului lor, o strictă disciplină a lecturii, precum și deprinderea de a apela la surse și a le respecta, atât în comentariile libere de la seminarii, cât și în referatele pe care unii dintre ei le pregăteau pentru sesiunile științifice studentești. Am avut a fructifica aceste lecții de efort și de corectitudine intelectuală și în lucrarea de licență *Problema țărănească în*

creația lui Lev Nikolaievici Tolstoi, redactată sub îndrumarea Profesorului. Cine se gândește măcar la romanele *Război și pace* și *Anna Karenina* știe câte perspective de abordare implică această temă, atât de generos tratată de Vasile Harea în cartea sa *Filozofia lui Tolstoi*, o carte unică, în felul ei, în peisajul culturii noastre, nu doar la momentul apariției, dar și astăzi.

În sfârșit, nu pot să nu invoc generozitatea și curiozitatea intelectuală cu care Profesorul mi-a lăsat libertatea ca, pentru teza de doctorat, să propun și să realizez o temă de poetică a textului liric, subiect mai puțin apropiat de preocupările domniei sale (de totdeauna și din acei ani când, printre alte lucrări, își redacta cărțile de memorii amintite mai sus), dar urmărit cu participativ interes în toate stadiile realizării lui.

Am amintit aici atâtea detalii pentru că ele sunt pilduitoare pentru statura umană și intelectuală, purtată mereu cu firescul și cu liniștea adevăratei înțelepciuni, a unui profesor cu care secția de Slavistică și Universitatea din Iași au a se mândri. Portretul pe care am încercat să-l schițez din ceea ce a oferit traseul vieții lui Vasile Harea a fost întregit peste ani de publicarea câtorva lucrări rămase în manuscris, între care și cele două cărți consacrate Basarabiei, dar și valorosul studiu de istorie, istorie literară, culturală și literatură comparată *Dimitrie Cantemir și fiul său Antioh*, publicat de Sorina Bălănescu și de fiul profesorului, Mihai Harea, în anul 1999, la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

În mod esențial, au contribuit la creionarea unei imagini reale a *politicianului, cărturarului și profesorului* numeroasele cărți apărute după 1990 în Basarabia, cărți dedicate istoriei, culturii și învățământului acestui ținut, precum și câteva studii publicate în reviste de cultură din România referitoare la aceleași probleme sau la viața și creația profesorului și scriitorului Vasile Harea. În plus, Basarabia, recunoscătoare, pentru a-i celebra faptele de patriotism, valoarea morală și intelectuală, a dat numele Profesorului unei străzi din Chișinău și unui liceu din ținutul natal, Orhei. Dar n-am auzit ca statul român să fi pus o plăcuță pe casa din Văscăuțeanu sau pe blocul din Decebal unde a locuit slujitorul atât de devotat al românismului și al Universității ieșene, Profesorul Vasile Harea.

Prof. univ. dr. **LIVIA COTORCEA**

Gheorghe Gheorghiev (1907-1999)
Profesorul. Savantul. Omul

Gheorghe Gheorghiev a fost elev al iluștrilor savanți A. Myller și O. Mayer și a devenit, pentru o bună perioadă de timp (1960-1975), liderul școlii de geometrie de la Universitatea din Iași. A fost profesor la Universitatea noastră într-o perioadă de mari schimbări politice, când se produceau transformări dramatice în structura socială a tineretului studios, selectându-se, într-o manieră forțată, mai ales tineri din rândurile clasei muncitoare și țărănimii muncitoare și blocându-se accesul la studii superioare al celor care nu aveau origini sociale „sănătoase”. Pe de altă parte, în interiorul Facultății se încerca menținerea studiului matematicilor la cote cât mai înalte. S-a căutat să se reia, la nivelul posibilităților de atunci, legături ale matematicilor din România cu matematicile din lumea întreagă, legături întrerupte din cauza celui de Al Doilea Război Mondial, izolării apărute după terminarea acestuia și condițiilor extrem de grele în care trăiau oamenii în acea perioadă. A contribuit, în calitate de cercetător, de dascăl, de organizator al activității științifice și didactice la Facultatea de Matematică din Iași, la realizarea unui adevărat salt calitativ, nu numai în domeniul geometriei diferențiale, unde predă și își afirma creația științifică, ci și în alte domenii ale matematicilor, unde se realizau adevărate revoluții în ceea ce privește concepția și tehnicile de lucru. A fost un adevărat constructor de școală științifică la Facultatea de Matematică din Iași, dovedindu-se un merituos continuator al eforturilor și străduințelor profesorului său A. Myller.

S-a născut la 27 iunie 1907 la Bolgrad, județul Ismail, pe atunci în gubernia Basarabia a Imperiului Rus, astăzi în Ucraina. A urmat liceul din Bolgrad în anii 1916-1925, după care a susținut examenul de bacalaureat la Ismail în iunie 1925. Uităndu-ne la aceste date se cuvine să remarcăm că și-a început studiile la o școală în limba rusă și și-a trecut bacalureatul în limba română.

După bacalaureat, Gh. Gheorghiev a devenit student la Facultatea de Științe din Iași, secția matematică, unde a audiat cursuri predate de

profesorii A. Myller, Vera Myller Lebedef, O. Mayer, Simeon Sanielevici, Constantin Popovici, Mendel Haimovici, Gheorghe Vrânceanu ș. a. avându-l ca asistent pe Ilie Popa, cu care a rămas prieten pentru toată viața. În timpul ultimului an de studiu și după examenul de licență, în martie 1929, cu o comisie prezidată de A. Myller, a devenit asistent și a stabilit relații cu mai mulți tineri matematicieni: I. Schoenberg, P. Cazanachi, D. Mangeron, E. Stihî și cu studentul A. Climescu. Tot în 1929 a urmat cursuri de specializare la Universitatea din Hamburg, avându-l ca îndrumător pe cunoscutul profesor W. Blaschke.

În 1929 s-a declanșat criza economică pe plan mondial, criză care a afectat și țara noastră. Au existat numeroase privațiuni la care a fost supusă întreaga populație a țării, printre care și tinerii absolvenți de facultăți. În perioada 1929-1938, Gh. Gheorghiev a fost profesor de matematici la liceele din Aiud, Ismail, Chilia Nouă, Cetatea Albă și Iași. Între anii 1938-1946 și-a pregătit doctoratul la Universitatea din Iași. În aceeași perioadă a fost concentrat și mobilizat timp de peste cinci ani. A participat la Războiul din Răsărit ca ofițer de geniu și, timp de circa un an și jumătate, a fost prizonier.

În 1946 a susținut teza de doctorat cu titlul *Suprafețe ale căror familii remarcabile de curbe sunt asemenea* și a răspuns la două subiecte teoretice din domeniul geometriei diferențiale și teoriei funcțiilor, propuse de Comisia de doctorat, compusă din A. Myller, O. Mayer, V. Myller, I. Popa. Lucrarea de doctorat a fost publicată în volumul din 1946 al *Analelor Științifice ale Universității „Cuza Vodă” din Iași* (așa s-a numit Universitatea din decembrie 1942 până în august 1948). Titlul de doctor a fost reconfirmat în 1954, după Reforma Învățământului din august 1948. Ulterior, acest titlu a fost echivalat cu cel de „doctor docent în științe”.

A funcționat la Universitatea din Iași ca lector, conferențiar onorific de matematici generale, profesor suplinitor de geometrie analitică și profesor titular de geometrie din 1946 până în 1975. Între anii 1953-1968 a fost decan al Facultății de Matematică din Iași, iar între 1960-1975 a fost șeful Catedrei de Geometrie. Din aceste poziții de conducere, profesorul Gh. Gheorghiev a avut o influență hotărâtoare asupra dezvoltării Facultății de Matematică din Iași în ceea ce privește stabilirea unor legături cu direcții de cercetare științifică, existente atât în școlile tradiționale de matematică din Occident, cât și din Uniunea Sovietică. De asemenea, conceperea planurilor de învățământ, elaborarea programelor analitice ale disciplinelor de studiu s-au făcut în spiritul modern al epocii. Profesorul Gh. Gheorghiev a contribuit la angajarea în activitatea de cercetare științifică din domeniul geometriei diferențiale și al matematicilor, în general, a numeroși tineri talentați. A condus circa 30 teze de doctorat în domeniul geometriei diferențiale, iar unii dintre doctoranzii Domniei Sale s-au afirmat ca personalități științifice recunoscute în cercetarea științifică din domeniul geometriei.

A colaborat la elaborarea unui tratat de geometrie intitulat simplu *Curs de geometrie analitică* (Editura Tehnică, 1951), tratat recunoscut ca fundamental pentru studiul geometriei analitice clasice și al teoriei curbilor și suprafețelor. Recunoașterea meritelor acestui tratat s-a concretizat prin acordarea Premiului de Stat. A mai colaborat la realizarea lucrării intitulate *Geometrie analitică și diferențială*, apărută în două volume (1968 și 1969) la Editura Didactică și Pedagogică. În această lucrare încep să se reflecte schimbările de concepție și de tehnică de investigare în ceea ce privește studiul geometriei diferențiale. Ideile au fost finalizate în alte două cărți, elaborate în colaborare cu cel ce subscrie această evocare: *Varietăți diferențiabile finit și infinit dimensionale* (două volume, 1976 și 1979 la Editura Academiei Române) și *Geometrie diferențială* (apărută în 1977, la Editura Didactică și Pedagogică). În aceste volume, noțiunea dominantă în studiul geometriei diferențiale este cea de *varietate diferențială*, cu toți operatorii algebrici și diferențiali legați de această noțiune, iar conexiunile liniare, concepute ca operatori de derivare joacă un rol esențial în investigarea proprietăților geometrice ale varietăților diferențiabile. În particular, rezultatele din geometria riemanniană clasică își găsesc locul potrivit.

Când am venit ca student la Iași, în 1959, Profesorul era decan al Facultății de circa șase ani și, în această calitate, făcea eforturi ca activitatea de studiu la Facultatea noastră să se desfășoare cât mai bine. În anul III am urmat, în cadrul secției de matematică, un curs de Geometrie diferențială predat de profesorul Gheorghiev. Nu mai era cursul care începuse să fie predat înainte de Al Doilea Razboi Mondial în care predominau conceptele definite local și calculele se făceau în coordonate locale. Cartea de bază pentru cursul cel vechi era *Calcolo differenziale assoluto*, apărută în 1925, a lui T. Levi Civita, scrisă, în principal, pe baza unor rezultate obținute de Levi Civita însuși și de profesorul său Gregorio Ricci Curbastro într-un memoriu celebru apărut în 1900 în revista *Mathematische Annalen*. Menționez că rezultatele din acest memoriu au stat la baza fundamentării teoriei relativității generale de către A. Einstein, în 1915. Cartea lui Levi Civita era foarte cunoscută mai ales în Italia, mai apoi a devenit recunoscută și pe plan mondial, datorită valorii sale, dar și din perspectiva teoriei relativității generale a lui A. Einstein.

Cursul predat nouă la începutul anilor '60 era unul total revăzut. Instrumentul principal de lucru era calculul diferențial exterior în contextul teoriei varietăților diferențiabile. Erau concepte mai greu de înțeles și de asimilat, atât de către noi studenții, cât și de profesor care era supraîncărcat de activități. Mai târziu aveam să aflu că punctul de plecare în elaborarea acestui curs era teoria sistemelor diferențiale exterioare a lui Cartan și că materialul de bază se afla într-o carte a lui Jean Favard, apărută în 1957 în

franceză și tradusă aproape imediat în limba rusă. Am mai urmat un curs special de Grupuri Lie predat de profesorul Gh. Gheorghiev, curs care implica multe cunoștințe de algebră și geometrie.

Puterea de muncă a Profesorului era aproape legendară. Se știa că își începea programul, de regulă, pe la ora 5 dimineața, își primea doctoranzii pe la ora 6, continua să lucreze în plan științific sau administrativ, iar în jur de ora 9 era prezent la decanatul Facultății.

La finalizarea studiilor am efectuat un stagiu de șase ani ca cercetător la Institutul de Matematică al Academiei Române, Filiala Iași, iar apoi am condus seminarii la cursul de Geometrie Diferențială, predat tot de Profesor. Cursul fusese încă o dată înnoit. De data aceasta, contextul în care se studia geometria diferențială era cel al varietăților diferențiabile infinite dimensionale (modelate pe spații Banach). Punctul de vedere adoptat acum era cel structuralist, construit de grupul Bourbaki, format din matematicieni francezi.

Am relatat aceste evoluții pentru a sublinia mobilitatea gândirii Profesorului Gheorghiev și disponibilitatea sa de a se adapta la cerințele dezvoltării domeniului în care își desfășura activitatea de instrucție. Trebuie să subliniez că, în țară, accesul la ultimele noutăți în domeniul Geometriei Diferențiale fusese mult ușurat față de cum era prin anii '50 și în prima parte a anilor '60. Puteam să citim unele cărți apărute în Occident, mai ales în limbile engleză și franceză, care au ajuns pe căi diverse în Biblioteca Seminarului Matematic și mai procuram, la un preț accesibil, de la Librăria „Cartea Rusă”, traduceri în limba rusă, ale multor noutăți apărute în Occident. Aș vrea să evoc încă o metodă existentă cam prin anii '50 și la începutul anilor '60 ai veacului trecut, prin care se puteau procura cărți apărute în Vest. Profesorii cu o anumită notorietate aveau dreptul să cumpere, în fiecare an, două titluri de cărți din Occident. Aproape toți cei care aveau acest drept cedau cărțile Bibliotecii Seminarului Matematic sau aceleia a Filialei Iași a Academiei Române.

În acea perioadă, am început să colaborez cu Profesorul la editarea unei cărți pentru studenți în două volume, apărută la „Centrul de multiplicare” al Universității noastre în 1971. Au fost printre primele volume în care s-a folosit o nouă tehnică de imprimare: fotocopierea textului pe o placă metalică elastică, placă folosită apoi într-un dispozitiv care realiza imprimarea pe hârtie. Aspectul grafic al noilor apariții era mult îmbunătățit.

După numeroase discuții cu Profesorul, am reușit să finalizăm un tratat intitulat *Varietăți diferențiabile finite și infinite dimensionale*, apărut în două volume la Editura Academiei, în 1976 și 1979. Acest tratat a avut un impact vizibil în activitatea de studiu și perfecționare din domeniul geometriei diferențiale din țară, fiind folosit în cadrul a numeroase programe

de pregătire prin doctorat nu numai la Iași, ci și în străinătate. Între timp, în 1977, a mai apărut, la Editura Didactică și Pedagogică, cartea intitulată *Geometrie diferențială*, pentru uzul studenților.

Profesorul Gheorghiev a scris circa 180 de lucrări științifice în domeniul geometriei diferențiale și numeroase articole de popularizare a matematicii. A conferențiat la mai multe Universități de prestigiu din lume, în cadrul schimburilor științifice ale Facultății de Matematică și ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”. A rămas activ din punct de vedere al creației științifice în domeniul matematicii până pe la mijlocul anilor '90.

După pensionare, în 1975, a continuat să lucreze ca profesor consultant la Facultatea de Matematică (cu unele întreruperi) până la deces, în 28 iunie 1999. Ajuns la o vârstă înaintată a rămas activ, informându-se despre noutățile din literatura de specialitate, participând activ la diverse manifestări științifice, propunând și ducând la capăt, împreună cu foștii săi elevi, proiecte de cercetare științifică. Fiicele sale M. Ignat și A. Curteanu au donat Bibliotecii Seminarului Matematic peste 800 de volume din biblioteca personală a Profesorului nostru.

Rezultatele științifice ale Profesorului Gh. Gheorghiev au fost citate și folosite de numeroși cercetători din lumea întreagă, în note și memorii, teze de doctorat, monografiile și tratate. A abordat teme de cercetare științifică din geometria diferențială euclidiană (rețele pe suprafețe, câmpuri de vectori pe suprafețe), geometria diferențială afină și proiectivă (câmpuri de conuri, configurații Myller), geometria diferențială a varietăților modelate de spații Banach, teoria grupurilor Lie, teoria G-structurilor și generalizări ale acesteia. Circa 30 de tineri studiosi și-au elaborat tezele de doctorat sub conducerea științifică a Profesorului Gheorghiev. A colaborat la elaborarea lucrărilor cu câțiva colegi apropiați: R. Miron, D. Papuc și cu semnatarii acestor pagini. Aceste cărți au fost considerate, pentru multă vreme, ca materiale de referință pentru tinerii doctoranzi și cercetători în domeniul geometriei diferențiale din România și din numeroase centre de cercetare din străinătate.

În ceea ce privește impactul acestor lucrări, consemnat în câteva baze de date internaționale, putem să menționăm că pe MathSciNet (baza de date a revistei *Mathematical Reviews*, devenită activă în 2006), Gh. Gheorghiev apare ca autor a 146 de lucrări și cu 7 citări. Pe Google Academic are mai multe citări. În primul rând, tratatul în două volume menționat mai sus, *Varietăți diferențiabile finit și infinit dimensionale*, publicat la Editura Academiei în 1976 și 1979, însumează un număr de $27+3+2+1+3+4+3=43$ de citări (un număr onorabil de citări pentru un material publicat în limba română). Mai există și alte citări ale lucrărilor sale, cu valorile: 2, 5, 3, 2, 3, 3, 3, precum și alte mențiuni despre Gh. Gheorghiev.

În baza de date ISI, numele Profesorului se suprapune peste numele unui medic bulgar și, urmărind cu atenție titlurile, am reținut doar o singură lucrare existentă acolo, lucrare apărută în 1982. În legătură cu citările profesorilor noștri în bazele de date MathSciNet, ISI, Scopus ș. a. trebuie să menționz că aceste *baze de date* au devenit funcționale destul de târziu, de ex. MathSciNet în 2006. Tot în 2006 s-a făcut o schimbare a interfeței bazei de date ISI și multe din datele vechi nu au mai fost preluate. La fel s-a întâmplat și cu baza de date Scopus, care folosește motoarele de căutare de la Science Direct. Aduag și apariția bazei de date Microsoft Search la care există deficiențe destul de consistente. Principala observație este că informațiile despre articolele unor profesori (în special români) care au activat înainte de 1970 sunt foarte puține, neexistând surse de unde să fie preluate. Aproape în totalitate, revistele apărute înainte de 1990 nu aveau pagină de Internet. Existau unele reviste (puține) unde s-a făcut efortul de a se digitaliza toate materialele publicate. Unele informații despre lucrări apărute anterior au rezultat ca ecouri din citările în articole publicate mai târziu, în publicații care și-au construit pagini de internet. Profesorii noștri care și-au încheiat activitatea în anii '70, sau chiar mai devreme, cu greu pot fi regăsiți în bazele de date existente acum.

Revenind la Magistrul nostru Gh. Gheorghiev, mai menționez că a fost profesor invitat și a conferențiat la numeroase Universități din Europa: Jena, Padova, Sofia, Londra, Moscova, Debrecen etc. Notorietatea și imensul prestigiu științific ale Profesorului Gh. Gheorghiev sunt urmarea intensei activități de cercetare științifică desfășurată pe parcursul întregii vieți, precum și lucidității și competenței cu care a știut să abordeze noutățile apărute în cercetarea științifică din domeniul geometriei diferențiale.

A predat cursuri de geometrie analitică, diferențială, teoria grupurilor Lie etc. la diverse niveluri, la Facultatea de Matematică a Universității din Iași. A mai predat și cursuri de matematici generale pentru studenții de la Facultățile Universității Tehnice „Gh. Asachi” din Iași. Lecțiile sale erau renumite prin densitatea informațiilor transmise, ceea ce solicita la maxim atenția studenților. Față de studenți era exigent, dar arăta și multă sollicitudine. Pentru doctoranzii săi era un bun sfătuitor, recomandându-le ultimele apariții din literatura de specialitate și oferindu-le sfaturi și idei pentru continuarea activității de cercetare științifică.

În calitate de conducător al destinelor Facultății de Matematică de la Universitatea noastră a contribuit la depășirea multor momente dificile din existența acesteia și la ridicarea nivelului calitativ al actului didactic și al cercetării științifice. În perioada cât a fost decan, în Facultate s-a petrecut o extraordinară schimbare a argumentelor predate la cursuri și a celor abordate în cercetare, realizându-se un salt de la aspectele tradiționale existente în

matematicile din perioada interbelică, către matematicile moderne, cercetate și predate în stilul structuralist, promovat de către grupul Bourbaki. În ultimii ani ai vieții era preocupat de istoria matematicii și de probleme matematice ale filosofiei fizicii (ex. unificarea teoriei câmpurilor fizice), urmărind, în mod asiduu, diversele idei legate de unitatea matematicii și sinteza științelor naturii.

Profesorul Gh. Gheorghiev a fost sărbătorit la momentele aniversare 75, 80 și 90 de ani, prilej cu care i s-au dedicat și tomuri speciale din secțiunea de profil a *Analelor Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*. Cu modestia care i-a fost o trăsătură de caracter a primit omagiile mai curând ca pe un semn al datoriei față de Alma Mater și de comunitatea universitară ieșeană, decât ca pe o răsplată.

Meritele acumulate la Catedră, în cercetarea științifică, ca și acelea de *Om* care pe tot parcursul vieții sale a practicat cultul muncii, al corectitudinii și al cinstei au făcut din Profesorul Gh. Gheorghiev o personalitate respectată atât în Facultate și Universitate, cât și pe plan național și internațional.

Pentru tot ceea ce a realizat în folosul matematicii și al educației, Profesorul Gheorghe Gheorghiev a fost gratulat cum se cuvine prin mai multe distincții de Stat și Academice: Premiul de Stat (1951), Ordinul Muncii (1960), Ordinul Meritul Științific (1960), titlul de Profesor Emerit (1964), Premiul „Gh. Țițeica” al Academiei Române (1981), Medalii ale Muncii etc.

Prof. univ. dr. **V. OPROIU**

Adrian Neculau (1938-2012)
Profesorul. Cercetătorul. „Managerul” academic

Anul acesta, profesorul Adrian Neculau ar fi împlinit 75 de ani, familia, prietenii, colegii, studenții s-ar fi bucurat să-l sărbătorească și să-i ureze, după obicei, sănătate, putere de muncă și viață lungă. În mod cu totul neașteptat, el ne-a părăsit însă anul trecut, în preajma Crăciunului, provocând mare emoție printre cei apropiați, multă tristețe celor care l-au cunoscut și prețuit. Mesaje de condoleanțe au venit din toată lumea, omagiindu-i personalitatea, mărturisind sentimente de stimă, de admirație, recunoștință și prietenie pentru cel dispărut. Multe dintre cele pe care le-am auzit atunci, rostite la catafalcul Profesorului din Biserica Sf. Spiridon, sau le-am citit publicate, scoteau la iveală legături profunde țesute în timp și peste generații.

După momentele de reculegere, gândurile despre cel care a fost Adrian Neculau, și care pentru mulți dintre noi va continua să fie prin operă și prin amintire, vor fi strânse acum într-un număr special al *Revistei de Psihologie Socială*, publicație a Laboratorului cu același nume, ambele fondate de profesorul Neculau. Volumul omagial, *Psihologia socială și Noua Europă. In honorem Adrian Neculau*, apărut cu zece ani în urmă (Polirom, 2003) la inițiativa colegelor Luminița Mihaela Iacob și Dorina Sălăvăstru, reunea atunci deja contribuțiile a peste 50 de autori în aproape 650 de pagini. Puțini sunt cei care au avut parte în timpul vieții de o asemenea recunoaștere: a profesorului, a cercetătorului, a „managerului” academic. Ea se datorează, înainte de toate însă, unor calități umane deosebite: modestiei, capacității de empatie și de înțelegere a celui de aproape, dar și științei de a-i organiza pe ceilalți pentru atingerea unor obiective comune. În textul publicat de Serge Moscovici în volumul amintit, acesta mărturisea cât de impresionat fusese, cunoscându-l pe Adrian Neculau, de optimismul acestuia și de eficacitatea demersului său: în scurtă vreme reușise să pună pe picioare cel mai activ laborator de psihologie socială din Europa răsăriteană, în condițiile destul de vitrege care fuseseră într-o vreme a „tranziției”.

Secretul acestei reușite era în bună parte impulsul formator pe care l-a dat multor tineri și experiența în cercetare pe care a reușit să le-o transmită, devenind astfel un *întemeietor de școală*. Mulți dintre tinerii formați de el au reușit să-și urmeze drumul propriu pornind de la acest impuls și transformând o experiență comună într-un capital de cunoaștere. Marele număr de publicații colective și individuale, precum și ecoul acestora, în țară și străinătate, o probează. Prin efortul lui și al echipei pe care o mobilizase, s-au reorganizat după 1990 Facultatea și Catedra de Psihologie din Cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, beneficiind de o nouă bază materială într-o clădire restaurată (corpul D).

Adrian Neculau n-a fost însă doar profesor-psiholog, autorul primului curs în psihologia socială, cunoscător de teorii și maestru în metode, ci și un intelectual în sensul specific al termenului, editor de studii colective și de antologii cu rost nu doar didactic, de traduceri ale unor opere de referință și, în același timp, observator al vieții sociale și politice, pe care o comenta săptămânal la rubrica proprie din *Ziarul de Iași*. Avea plăcerea și disciplina scrisului și a lecturii, fiind în același timp un amator pasionat de muzică și pictură, urmând tradiția intelectualilor locului, de care se simțea legat printr-o istorie și o cultură comune. Știința lui, deși integrată în rețelele internaționale, o dorea una devotată realităților locului. („Am amendat adesea spiritul de imitație în cercetarea psihosociologică românească actuală, preluarea fără discernământ a temelor din Vest, de parcă realitatea noastră s-ar compara, după jumătate de veac de tratament special, cu a lor. Prea se transferă totul, nu-mi explic această fervoare” spunea Adrian Neculau în interviul-dialog cu profesorul Septimiu Chelcea, prietenul de-o viață, publicat în volumul citat).

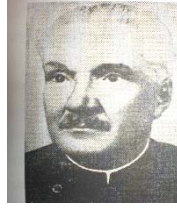
Curiozitatea și pasiunea intelectuale combinate cu umanitatea și modestia în relațiile cu ceilalți, disponibilitatea și prietenia (din categoria celei care „la nevoie se cunoaște”) erau concentrate într-un zâmbet cu care știa să-și primească musafirii, pe strada Vasile Alecsandri sau în casa de la Bârnova. Bun amfitrion și bun povestitor, demonstra cu asemenea prilejuri o calitate esențială, de „bun conductor” (cum s-ar spune în fizică) între o lume trecută și o lume în formare. În acest fel și-a imaginat menirea. A scris mereu despre foștii lui profesori (V. Pavelcu, Șt. Bârsănescu, Ernest Stere), s-a simțit apropiat de figuri importante ale sociologiei și psihologiei românești, precum Stahl, Herseni, Mărgineanu. Biografiei celui din urmă, încercată de violențele schimbărilor politice de după 1945, i-a consacrat o lucrare de referință. Și-a gândit, de altfel, propriul demers științific ca pe un act de intervenție în spațiul public, pe urmele moștenirii familiale, de unde i s-a tras vocația didactică, dar și a accidentelor istorice care i-au marcat devenirea profesională. Sub semnul pasiunii pentru restaurarea demnității intelectualului ca persoană publică și pentru cunoașterea realității imediate

prin știința socială sunt acum de privit retrospectiv viața și opera Profesorului Adrian Neculau.

Prof. univ. dr. **MIHAI DINU GHEORGHIU**

Profesorul Vladimir Prelipceanu (1903-1990)
Icoană vie de preot model

Evocarea marilor dascăli ai Universității ieșene este nu numai o datorie, ci și o mare cinste pentru noi, foștii discipoli ai acestora, pentru că, fie și prin micile noastre evocări, le aducem bucuria neuitării și a recunoștinței pentru sămânța roditoare a înaltelor învățături pe care au semănat-o în sufletele noastre.

Foștii noștri profesori, asemenea agricultorilor, ne-au desțelenit sufletele și, cu îndelungă răbdare și bunătate, s-au îngrijit ca sămânța bunelor învățături să nu fie înăbușită de neghina răului.

Și în teologie, ca și în celelalte specializări universitare, au existat *dascăli*, îmi place acest termen, care, prin elocvență, ne-au încântat studenția și ne-au jalonat cariera sau misiunea.

Unul dintre marii teologi, care a făcut parte și din Universitatea ieșeană, a fost venerabilul preot Vladimir Prelipceanu de la a cărui naștere s-au împlinit, în acest an, 110 ani, fost profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți, încadrată în Universitatea din Iași începând cu octombrie 1941 și transferată, apoi, la Suceava în anul 1945, rămânând aici până în 1948, când Facultatea de Teologie a Universității din Iași a fost „comasată” cu Facultatea de Teologie din București.

Atât la Cernăuți și Suceava, cât și la București, preotul profesor Vladimir Prelipceanu a slujit cu cinste și înaltă competență învățământul universitar, înscriindu-se prin întreaga sa viață și activitate în pleiada marilor dascăli de teologie ortodoxă din țara noastră. Sper ca succintele date biografice pe care le voi prezenta să convingă onoratul auditoriu și pe cititori de realitatea afirmațiilor mele.

S-a născut în localitatea Voitinel, județul Suceava, la 20 februarie 1903, într-o familie de oameni gospodari, în care practicarea virtuților creștine era un mod de viață, care avea să-l influențeze și pe viitorul profesor.

După absolvirea școlii primare din satul natal, a urmat Liceul din Rădăuți (1917-1924). După satisfacerea serviciului militar (1924-1925), în

cadru la care a absolvit și Școala de Ofițeri de Rezervă, a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, unde l-a avut ca profesor pe preotul Vasile Tarnavschi, primul mare orientalist cleric, considerat și astăzi ca cel mai de seamă teolog veterotestamentar ortodox român, la care a și susținut teza de licență cu titlul *Profetul Sofonie* (1929).

Dornic de a-și aprofunda pregătirea teologică, și-a continuat studiile tot la Cernăuți, obținând titlul de *doctor în teologie* în anul 1931, în baza tezei intitulate: *Îngrijirea socială în Israel*.

Fiind remarcat pentru disponibilitatea și seriozitatea cu care se apleca asupra cercetărilor teologice, mai ales în domeniul vechi-testamentar, autoritatea superioară bisericească și conducerea Facultății l-au recomandat pentru o bursă de studii în străinătate în vederea specializării în studiul Vechiului Testament și a limbilor semite – ebraica, aramaica, siriaca, asiriana și araba – specializare pe care a făcut-o între anii 1932-1934 la Universitățile din Viena, Berlin și Strasbourg.

Între anii 1929-1935 a fost preot la parohia Horodnicul de Jos, lângă Rădăuți, iar între anii 1935-1937 a funcționat ca prefect de studii la Internatul Teologic de pe lângă Facultatea de Teologie din Cernăuți și, concomitent, asistent onorific la Catedra de Studiul Biblic al Vechiului Testament din cadrul aceleiași Facultăți.

În urma câștigării unui concurs, în 1937 a fost numit profesor agregat la Facultatea de Teologie din Cernăuți, iar din 1941 devine titularul Catedrei de Studiul Biblic al Vechiului Testament, an în care, așa cum am menționat mai sus, Facultatea din Cernăuți a fost încadrată în Universitatea din Iași.

Preotul-profesor Vladimir Prelipceanu a funcționat ca profesor titular în cadrul Universității din Iași între 1941-1948, mai întâi la Cernăuți și, apoi, la Suceava, iar din 1948 la Facultatea de Teologie din București, unde și-a desfășurat activitatea didactică până la pensionare, 1 octombrie 1968, suplinind, însă, Catedra până la sfârșitul anului universitar 1969-1970.

Atât prin cursurile sale de înalt nivel academic, cât și prin lucrările publicate (cărți, studii, articole), caracterizate prin limpezime și competență științifică, părintele Vladimir Prelipceanu a adus o importantă contribuție la dezvoltarea cercetării biblice și la cunoașterea istoriei, civilizației și religiilor Orientului Apropiat antic, intrând, astfel, în grupul select al orientaliștilor clerici români din care făceau parte preoții profesori: Vasile Tarnavschi (Cernăuți), Constantin I. Popescu (Seminarul „Nifon Mitropolitul” din București), Silvestru Octavian Isopescu (Cernăuți, iar între 1918-1922 la Iași ca profesor de limba și literatura greacă la Facultatea de Litere), Ioan Popescu-Mălăiești (București), Vasile Radu (Chișinău), Nicolae Neaga (Sibiu).

Amintim câteva din lucrările sale în domeniul orientalist, pe lângă tezele de licență și de doctorat menționate: Traducerea de înaltă ținută științifică a *Cărții profetului Avacum și comentariul original asupra acesteia* (Cernăuți, 1934); *Dezgropările din Teleilat – Gassul și importanța lor pentru Palestina preistorică* (Cernăuți, 1939); *Textele din Ras-Shamra și raportul lor cu Vechiul Testament* (Cernăuți, 1943); *Vocațiunea la profeții Vechiului Testament* (Cernăuți, 1943); *Ceva despre scrisul profeților Vechiului Testament* (Cernăuți, 1944/1945); *Aspecte sociale în scrierile profeților Vechiului Testament* (în „Candela”, 1943); *Descoperirea unor texte ebraice vechi în regiunea nord-vestică a Mării Moarte („Mitropolia Olteniei”, 1955); Actualitatea învățăturilor moral-sociale în cartea Isus fiul lui Sirah („Studii Teologice”, 1955); Dumnezeu și lumea, după Vechiul Testament în comparație cu concepțiile antic-orientale („Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 1957); Adevărul istoric al Sfințelor Scripturi în lumina noilor descoperiri arheologice („Mitropolia Olteniei”, 1957).*

Adaug aici și *Studiul Vechiului Testament, manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice*, 1952 și retipărit în anul 1955 (în colaborare cu preoții profesori Nicolae Neaga și Gh. Barna), manual care și astăzi poate fi folosit fără rezerve, precum și alte studii, articole, recenzii, note tipărite în diferite reviste importante. Datorită înaltei pregătiri teologice, a fost chemat să facă parte din comisia pentru întocmirea lucrării: *Învățătura de Credință Creștină Ortodoxă*, publicată în prima ediție la Craiova în anul 1952, cu aprobarea Sfântului Sinod și binecuvântarea vrednicului de pomenire patriarh Justinian. Din comisia condusă de preotul academician Gala Galaction, fost profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău, au făcut parte și alți foști profesori ai Universității ieșene, precum preotul Valeriu Iordăchescu, fost profesor la Chișinău, Cernăuți și Suceava, și diaconul Nicolae Nicolaescu de la Facultatea din Suceava.

Ca fost discipol al său îi păstrez vie imaginea în suflet. Constituție fizică athletică, asemenea unui discobol, ochi negri, pătrunzători, dar calzi, atunci când ridică mâna, într-o gestică elegantă, specifică dascălilor de vocație, aveai impresia că ți se arată un buzdugan voievodal, semn al autorității pedagogului din el.

În ciuda dimensiunii sale intelectuale, era un om de o bunătate, răbdare și căldură sufletească rare, ceea ce, uneori, îl făcea influențabil la solicitările studenților, dar fără a putea fi vreodată păcălit, dovadă că a fost și un foarte bun psiholog.

Însă, peste toate acestea, pot spune că el a fost și a rămas în primul rând preotul care, toată viața, a semănat, cu generozitate, lumină spirituală atât în sufletele credincioșilor, cât și în ale studenților, în admirabilul grai al mândrei și dulcii Bucovine.

Și-a încheiat călătoria pe drumul anevoios al vieții pământești în 1990, fiind înmormântat în ziua de 2 decembrie, ziua de pomenire a Sfântului Proroc Avacum, cel a cărui carte i-a tradus-o și i-a comentat-o.

Evocarea de astăzi se dorește a fi o pioasă ofrandă la împlinirea a 110 ani de la nașterea sa.

Pr. dr. **MIHAI VIZITIU**